

Social Impact Assessment Kadeverhoging Reitdiep Groningen

Naam: *Maarten van Sinderen*

Studentnummer: *S2601419*

Datum: *10-06-2016*

Begeleidster: *Britta Restemeyer*

De Nijl Architecten (2000)

**rijksuniversiteit
 groningen**

faculteit ruimtelijke
 wetenschappen

**rijksuniversiteit
 groningen**

Inhoudsopgave

Abstract	4
Hoofdstuk 1: Inleiding	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Probleemstelling	6
1.3 Vraagstelling	6
1.4 Leeswijzer	7
Hoofdstuk 2: Belang van een Social Impact Assessment	8
2.1 Klimaatadaptatie, watermanagement en ruimtelijke kwaliteit	8
2.2 Social Impact Assessment	8
2.3 Shared values en beïnvloedende factoren	9
2.4 Social License to Operate	11
2.4 Conceptueel model	12
Hoofdstuk 3: Methodologie	13
3.1 Stap 1: Documentenanalyse	13
3.2 Stap 2: Interview	14
3.3 Stap 3: Enquêtes	14
3.4 Ethiek	16
Hoofdstuk 4: Social Impact Assessment kadeverhoging Reitdiep	17
4.1 Context	17
4.2 Risico's	19
4.3 Sociale waarden en Kansen	21
4.4 Social License to Operate	22
Hoofdstuk 5: Meer draagvlak door kennis	23
5.1 Toevoeging aan het theoretisch debat	23
5.2 Resultaten in het kader van de theorie	24
5.3 Aanbevelingen aan de overheden	24

5.4 Beperkingen en aanbevelingen voor toekomstig onderzoek.....	25
Referentielijst	26
Bijlagen	29
Tabellen uit SPSS	29

Abstract

Het klimaat verandert en de oorzaken daarvan, zoals zeespiegelstijging en extremere weersomstandigheden, zorgen voor vraagstukken in de waterveiligheid van Nederland (Wollows & Connell, 2003). In de afgelopen jaren is de aandacht voor adaptatiebeleid gegroeid (Hoppe et al., 2013), maar is de combinatie tussen adaptatiebeleid en het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit nog altijd een complex probleem (van Veelen, 2012). Deze Scriptie gaat over de geplande kadeverhoging aan het Reitdiep binnen de gemeentegrenzen van de stad Groningen, uitgevoerd door het Waterschap Noorderzijlvest, in combinatie met het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit in hetzelfde gebied. Er wordt met behulp van een Social Impact Assessment onderzocht welke shared values er bestaan tussen de overheden en de getroffen bewoners om zo uitspraak te doen over de Social License to Operate. Om dit te bereiken is gebruik gemaakt van een literatuurstudie, een documentenanalyse, een interview met het Waterschap Noorderzijlvest en een enquête onder de bewoners aan het Reitdiep in het postcodegebied 9742.

Het onderzoek wijst uit dat er Social License to Operate aanwezig is voor het project, maar deze nog verbeterd kan worden om de kans op sociale risico's te verkleinen. Dit moet gebeuren door meer communicatie met de bewoners om meer kennis op te doen van hun wensen en waarden. Hierdoor kunnen er meer gecreëerd worden, wat zorgt voor een hogere Social License to Operate. Daarnaast wijst het onderzoek uit dat adaptatiebeleid combineren met het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit zorgt voor meer draagvlak.

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Aanleiding

Het klimaat in Nederland is aan het veranderen. Dit is merkbaar door een stijging van de gemiddelde temperatuur, de hogere hoeveelheid en intensiteit van neerslag en het vaker voorkomen van warmere dagen (PBL, 2012; van Buuren et al., 2010). De klimaatverandering en de effecten hiervan zijn de oorzaak van een complex en strategisch vraagstuk voor Nederland dat aandacht vereist (Willows & Connell, 2003). Aandacht voor de effecten van klimaatverandering wordt steeds belangrijker, omdat deze, veelal negatieve, effecten de komende eeuwen zullen doorzetten (PBL, 2012).

De aandacht voor de adaptatie aan klimaatverandering heeft een aanzienlijke groei gekend in het wetenschappelijke en politieke debat (Hoppe et al. 2013). In bestuurskundige wetenschappen is de aandacht voor adaptatiebeleid aanzienlijk groter dan voor mitigatiebeleid (Hoppe et al., 2013). Ook in de stad Groningen is er oog voor adaptatiebeleid. Aanleiding hiervoor was de wateroverlast in 1998, waar duidelijk werd dat het boezemwatersysteem niet genoeg bescherming biedt en dat veel kaden te laag zijn om toekomstige effecten van klimaatverandering aan te kunnen (Waterschap Hunze en Aa's, 2012). De oplossing voor dit probleem komt in de vorm van een verhoging van kaden op verschillende locaties in de stad, waaronder het Reitdiep (Waterschap Hunze en Aa's, 2012). Kadeverhoging wordt gebruikt om bewoners achter de kaden te beschermen tegen hoog water. (Hilster, 2007). Kaden worden dus ontworpen om hoog water te keren en om hieraan te voldoen, moeten de kaden aan bepaalde eisen voldoen, zoals een minimale breedte en hoogte (Waterschap Hunze en Aa's, 2012). Dit onderzoek gaat over de kaden van het Reitdiep binnen de gemeentegrenzen van Groningen. In dit gebied wordt uitgegaan van een waakhoogte van 50 centimeter voor onverharde kaden en 30 centimeter voor verharde kaden (Waterschap Noorderzijlvest, 2014). De kaden aan het Reitdiep zijn zachte kaden. Verwacht wordt dat deze ophoging gepaard zal gaan met aanpassingen in de ruimtelijke ordening (ibid.).

Het uitgangspunt bij het ontwerpen van nieuwe kaden is het waterpeil bij extreme weersomstandigheden, oftewel het Maatgevend Boezempeil (Waterschap Hunze en Aa's, 2012). Het boezempeil is een rivierpeil ten opzicht van het NAP (Nijhuis, 2013). Bovenop het Maatgevend boezempeil kan een waakhoogte meegenomen worden in het ontwerp van een kade (Dillingh & Heinen, 1994). Volgens Dillingh en Heinen (1994, 7) kan de waakhoogte omschreven worden als *'de hoogte benodigd met het oog op het golfploop criterium en het in rekening te brengen gedeelte van bui-oscillaties en -stoten'*.

Aansluitend op het probleem van het klimaatbestendig maken van de stad Groningen, bestaat de wens om de ruimtelijk kwaliteit in de stad Groningen te verbeteren. De aanpassingen aan verschillende kaden verspreid door de stad bieden de kans om tegelijkertijd de ruimtelijke omgeving te herinrichten (Gesprek met de gemeente, plaatsgevonden op 23-02-2016). Deze uitspraak van de gemeente Groningen geeft aan dat er aandacht besteed wordt aan de ruimtelijke kwaliteit van de stad. Ondanks de aandacht die geschonken wordt aan het adaptatiebeleid en de ruimtelijke kwaliteit, wordt er weinig aandacht besteed aan de koppeling tussen deze twee vormen van beleid.

1.2 Probleemstelling

De koppeling van investeringen in de waterveiligheid aan ontwikkelingen van de ruimtelijke inrichting lijkt een complex vraagstuk (van Veelen, 2012). De oorzaak hiervan is het ontbreken van een langetermijnvisie van betrokken partijen (van Veelen, 2012). Van Buuren (2010) stelt dat klimaatverandering en het adaptatiebeleid eisen stelt aan de ruimtelijke inrichting van onze samenleving, omdat adaptatiebeleid steeds meer ruimte nodig heeft. Het combineren van waterveiligheid aan ruimtelijke kwaliteit is een complex vraagstuk waar in de literatuur nog weinig over te vinden is, maar in dit onderzoek wel aandacht aan besteed zal worden. Hoewel de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit in de stad niet het hoofddoel is van dit onderzoek, zullen er aanbevelingen gedaan worden over de ruimtelijke kwaliteit op basis van een enquête die wordt afgenomen onder de bewoners aan het Reitdiep.

Er bestaat weinig theorie over de link tussen een project waar het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit gecombineerd wordt met adaptatiebeleid en het effect daarvan op de omgeving. Daar waar de kadeverhoging aan het Reitdiep en het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit is gepland, bevindt zich een woonwijk met woningen dicht aan het water. Het project Kadeverhoging Reitdiep zal gevolgen hebben voor de bewoners, maar door een gebrek aan theorie is nog niet duidelijk wat de gevolgen zullen zijn en hoe de bewoners hierop zullen reageren. Met behulp van een Social Impact Assessment zal in dit onderzoek duidelijk worden hoe de bewoners denken over het project en welke shared values er bestaan. Een Social Impact Assessment is een hulpmiddel om de toekomstige gevolgen van een project te voorspellen (Becker, 2001). Met de uitkomsten van de Social Impact Assessment kan er een uitspraak gedaan worden over het maatschappelijke draagvlak, oftewel de Social License to Operate, van het project. In dit onderzoek is de Social Impact Assessment een hulpmiddel om de koppeling tussen het technisch rationele kant van het project en de sociale kant van het project inzichtelijk te maken. Hoewel er voorbeelden bestaan van projecten die met dezelfde koppeling te maken hebben gehad, is het uitzonderlijk dat er voor de realisatie van het project aandacht aan besteed wordt met behulp van een Social Impact Assessment.

1.3 Vraagstelling

Om een oplossing te vinden op het geschetste probleem wordt gebruik gemaakt van de volgende onderzoeksvragen:

Hoofdvraag:

- *Hoe gaat de kadeverhoging van het Reitdiep binnen de gemeentegrenzen van Groningen invloed hebben op de omgeving, welke shared values bestaan er en hoe groot is de social license to operate?*

De hoofdvraag gaat beantwoord worden met behulp van de volgende deelvragen:

1. *Welke factoren hebben invloed op de Social License to Operate en wat is het effect daarvan op een project?*
2. *Wat gaat er precies gebeuren met de kaden van het Reitdiep in Groningen en welke verdere ruimtelijke aanpassingen gaan gepaard met de kadeverhoging?*
3. *Hoe wordt er vanuit de overheden en de omwonenden gekeken naar de kadeverhoging en de ruimtelijke aanpassingen die daarbij gepaard gaan en welke risico's, problemen en kansen zien zij?*

1.4 Leeswijzer

Dit onderzoek is onderbouwd door veelal wetenschappelijk literatuur. Dit theoretisch kader is terug te vinden in hoofdstuk 2. Deze literatuur vormt de basis voor het onderzoek en daarom zullen de resultaten van het empirisch onderzoek ook gelinkt worden aan de literatuur. De gebruikte onderzoeksmethoden worden toegelicht in hoofdstuk 3. In hoofdstuk 4 worden de resultaten van het onderzoek weergegeven. Eerst wordt er aandacht besteed aan de context van het onderzoek, waarna er wordt gekeken naar de risico's uit het oogpunt van zowel het Waterschap als de bewoners. Vervolgens worden de sociale waarden en de wensen van de bewoners belicht en er wordt afgesloten met de Social License to Operate. In hoofdstuk 5 wordt alle informatie kort samengevat en wordt een conclusie gegeven.

Hoofdstuk 2: Belang van een Social Impact Assessment

2.1 Klimaatadaptatie, watermanagement en ruimtelijke kwaliteit

In dit onderzoek wordt gekeken hoe het verhogen van de kade gecombineerd kan worden met het verhogen van de ruimtelijke kwaliteit, iets wat volgens van Veelen (2012) een complex probleem is. Volgens van Buuren et al. (2010) raken waterbeheer en ruimtelijke ordening steeds meer met elkaar verweven. Watermanagement gaat niet alleen meer om de veiligheid, maar gaat ook steeds vaker over ruimtelijke kwaliteit, want water wordt belangrijker, krijgt meer ruimte en wordt in groeiende mate bepalend in het proces van ruimtelijke ontwikkeling (van Buuren et al., 2010).

Volgens Hooimeijer et al. (2001) hebben we hier te maken met de klassieke opgave in de ruimtelijke inrichting, namelijk het oplossen van de spanning tussen vorm en functie. De vorm in dit onderzoek is de ruimtelijke kwaliteit en de functie is het beperken van het risico op wateroverlast. Ruimtelijke kwaliteit is een begrip, waaraan mensen een sterk psychologische lading geven (Hooimeijer et al., 2001).

Volgens Janssen-Jansen et al. (2009) is het concept ruimtelijke kwaliteit op te vatten als de visuele beleving door mensen, maar ook als de ruimtelijke component van de leefomgevingskwaliteit. Daarnaast is het concept nog op te vatten in de context van duurzame ruimtelijke ontwikkeling gecombineerd met economische waarden (Janssen-Jansen et al., 2009). Het gaat in dit onderzoek over een duurzame ontwikkeling, waarbij de ruimtelijke aspecten centraal staan. Ook is er oog voor economische waarden, want de overheden hebben te maken met een beperkt budget. In de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening worden zeven dimensies voor het concept ruimtelijke kwaliteit geïntroduceerd, namelijk ruimtelijke diversiteit, economische en maatschappelijke functionaliteit, culturele diversiteit, sociale rechtvaardigheid, duurzaamheid, aantrekkelijkheid en menselijke maat (Janssen-Jansen et al., 2009). Ruimtelijke kwaliteit bestaat hier dus uit elkaar aanvullende dimensies (Janssen-Jansen et al., 2009). Een Social Impact Assessment dient rekening te houden met alle zeven dimensies uit de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening, want volgens Esteves et al. (2012) bestaat een Social Impact Assessment om alle negatieve gevolgen van een project te vermijden en alle positieve gevolgen te benadrukken. De zeven dimensies kunnen door bewoners ervaren worden als positief of negatief, dus er moet bij een Social Impact Assessment rekening mee gehouden worden. Ook zegt Janssen-Jansen et al. (2009) dat ruimtelijke kwaliteit verdeeld kan worden over twee componenten, namelijk het objectieve en het subjectieve component. De objectieve component is de fysieke structuur van het gebied en het subjectieve is de waarde die de mens hieraan geeft. De combinatie van deze twee componenten is wat een gebied laat functioneren.

2.2 Social Impact Assessment

Het doel van deze scriptie is om te onderzoeken welke gevolgen de kadeverhoging aan het Reitdiep binnen de gemeentegrenzen van Groningen zal hebben op de bewoners, welke shared values er bestaan en hoe groot de Social License to Operate is. Om dit te onderzoeken wordt gebruik gemaakt van een Social Impact Assessment.

Social Impact Assessment is een belangrijk onderdeel van een impact assessment (Becker, 2001). Impact assessment kan worden gedefinieerd als het proces van het identificeren van toekomstige gevolgen van een huidig of gepland project (ibid.). Volgens Becker (2001) is een Social Impact Assessment ook het proces om toekomstige gevolgen van een project te identificeren, maar met de toevoeging dat de gevolgen gerelateerd moeten zijn aan individuen, organisaties en sociale systemen. Daarnaast zegt Becker (2001) dat Social Impact Assessment zich geleidelijk heeft ontwikkeld tot een sociaal georiënteerd onderzoek om uit te zoeken of een beleid de gewenste gevolgen zal hebben. Ook volgens Vanclay (1995) is een Social Impact Assessment het proces waarbij

toekomstige sociale gevolgen van een project worden geschat. Een Social Impact Assessment is dus een proces en geen eindproduct.

Volgens Vanclay (2015) wordt Social Impact Assessment gezien als het proces om sociale kwesties binnen projectontwikkeling te identificeren en te managen. Ook houdt een Social Impact Assessment in dat de getroffen gemeenschappen effectief worden begeleid in hun nieuwe omgeving, waarvan de sociale effecten van tevoren zijn beoordeeld (Vanclay, 2015). Social Impact Assessment wordt vooral gebruikt als een voorspellend mechanisme en als hulp bij het voeren van beleid waarbij er verwacht wordt dat er een sociale impact aanwezig zal zijn, maar steeds vaker krijgt Social Impact Assessment een rol in het managen van sociale problemen tijdens de ontwikkeling van het project (ibid.). Een Social Impact Assessment kan gebruikt worden om een inschatting te maken van de sociale gevolgen van een project en om wensen van bewoners te inventariseren. Deze informatie die door een Social Impact Assessment verkregen kan worden, is bruikbaar voor het onderzoek, omdat het een beeld kan geven van de shared values. De shared values kunnen op veel manieren beïnvloed worden, maar in dit onderzoek is ervoor gekozen om de beïnvloedende factoren onder te verdelen in drie categorieën, namelijk kansen, risico's en waarden. De waarden kunnen zowel als kansen en als risico's gezien worden.

2.3 Shared values en beïnvloedende factoren

Shared value is een manier van handelen van een overheid of bedrijf (Vanclay, 2015). Het herkent buiten de eisen van de overheid om ook de maatschappelijke eisen en wensen (ibid.). Het is een manier van werken dat ervoor zorgt dat het doel van de overheid is om gedeelde waarden te creëren en de bevolking tevreden te houden en tegelijkertijd hun eigen wensen te vervullen (ibid.). Het gaat dus om maatschappelijke voordelen en voordelen voor de overheden (ibid.). Bij een project zoals de kadeverhoging, dat effect heeft op de bewoners, is het erg belangrijk dat de bewoners inspraak hebben om ervoor te zorgen dat het maatschappelijke draagvlak vergroot wordt (Lowndes et al., 2006). Het is wenselijk voor overheden om veel shared values te genereren, omdat het de kans verkleint op sociale risico's die ongewenste kosten kunnen genereren (ibid.). Het is belangrijk om zorgvuldig met de shared values om te gaan (ibid.). Vanclay (2015) stelt dat een Social Impact Assessment wordt gebruikt om te shared values te vergroten, waardoor de weerstand op een project kleiner wordt of in andere woorden: de Social License to Operate van een project wordt groter.

De factoren die invloed hebben op de shared values worden in dit onderzoek verdeeld in drie categorieën, namelijk kansen, risico's en waarden. De waarden kunnen weer verdeeld worden onder kansen en risico's, omdat waarden een positief of een negatief effect op een project kunnen hebben. Waarden zijn de meningen van de bewoners over het project. Risico's zijn onder te verdelen in technische en niet technische- of sociale risico's. In de Social Impact Assessment in dit onderzoek worden alleen de sociale risico's meegewogen.

Het belangrijkste risico met betrekking tot de Social Impact Assessment betreft sociale of niet technische risico's. Niet technische risico's zijn sociale, politieke en bestuurlijke risico's en staan in sterk contrast met de technische risico's, die vooral gaan over de fysieke, structurele en bouwkundige risico's (Vanclay, 2015). Volgens Vanclay (2015) ligt de focus bij grote projecten vaak vooral op de technische risico's met als gevolg dat de niet technische risico's niet genoeg aandacht krijgen of compleet worden vergeten. Hoewel er weinig aandacht aan wordt besteed, kunnen niet technische risico's ernstige gevolgen hebben voor een project, zoals een opstand vanuit de groep betrokkenen wat weer kan resulteren in financiële risico's en een lagere Social License to Operate (ibid.).

De term sociaal risico heeft verschillende definities in verschillende vakgebieden (Vanclay, 2015). In het geval van een Social Impact Assessment heeft sociaal risico ongeveer dezelfde betekenis als niet technische risico's (ibid.). Sociaal risico kan gezien worden als de risico's die het realiseren van een

project met zich mee brengt, maar ook als de risico's die worden veroorzaakt door het project op zich (ibid.). Vanclay (2015) stelt dat sociale risico's gezien kunnen worden als financiële risico's voor de beleidsmaker, omdat sociale problemen kunnen leiden tot extra kosten voor de projectleider. Om deze reden zijn sociale risico's een belangrijke reden om een Social Impact Assessment te doen. Volgens Kezel (2013) is een sociaal risico een onzekere omstandigheid die om sociale bescherming vraagt. Van Eeckhoute (2000) vindt het belangrijkste kenmerk van een sociaal risico dat het vermogen van burgers om door middel van arbeid inkomsten te genereren en zijn economische positie bedreigen: *'(Sociale) risico's zijn enerzijds gebeurtenissen die een persoon beletten normale beroepsinkomsten te verwerven (...) anderzijds gebeurtenissen die hem lasten opdragen die zijn levensstandaard kunnen verlagen'*. Volgens Vanclay (2015) zijn niet technische risico's en sociale risico's erg vergelijkbaar en in vele gevallen heeft de term sociaal risico de voorkeur. Er kan geconcludeerd worden dat sociale risico's zowel een gevolg als een beïnvloedende factor van de Social License to Operate kunnen zijn. Wanneer bewoners sociale risico's verwachten heeft dit een negatief effect op de Social License to Operate, maar wanneer er een project gerealiseerd wordt waarvan de Social License to Operate laag is, zullen er sociale risico's ontstaan. Sociale risico's kunnen dus een groot effect hebben op de manier van leven van een gemeenschap. In andere woorden: het kan effect hebben op de livelihoods van een gemeenschap.

Sustainable livelihood of duurzaam levensonderhoud is de manier waarop mensen leven (de Haan, 2000). Livelihood is volgens Chambers (1995) de manier waarop mensen zichzelf in staat stellen om te leven door tastbare en niet-tastbare bezittingen en door hun capaciteiten te benutten. Deze livelihood is duurzaam op het moment dat het zichzelf kan onderhouden en het bestand is tegen externe schokken en spanningen, oftewel sociale risico's in de vorm van een kadeverhoging (de Haan, 2000). Vanclay (2015) stelt dat sustainable livelihood over de manier van denken over gemeenschappen gaat. Ook volgens Toa en Wall (2009) is een manier van leven duurzaam wanneer de gemeenschap bestand is tegen schokken van buitenaf. De manier van leven, dus de livelihood, wordt gevormd door allerlei activiteiten waaronder werk (Toa en Wall, 2009). Scoones (1998, 5) zijn uitleg over sustainable livelihood komt erg overeen met de definities van recentere onderzoeken: *"A livelihood comprises the capabilities, assets (including both material and social resources) and activities required for a means of living. A livelihood is sustainable when it can cope with and recover from stresses and shocks, maintain or enhance its capabilities and assets, while not undermining the natural resource base."*

Place attachment is een complex concept dat gaat over people-place bonding (Altman et al. 2012) en is nauw verbanden met de livelihood. Volgens Higaldo & Hernandez (2001) kan place attachment worden beschreven als de emotionele band of connectie tussen een persoon en de omgeving. Ook Shumaker & Taylor (1983) zeggen dat place attachment gaat over een positieve emotionele band tussen een individu en zijn woonomgeving en Hommon (1992) ziet place attachment als een emotionele betrokkenheid van een persoon met zijn omgeving. Binnen het concept van place attachment zijn twee soorten te onderscheiden, namelijk functional place attachment en emotional place attachment (Vaske & Kobrin, 2001). Functional place attachment gaat over de mate van afhankelijkheid van een persoon van zijn omgeving, doordat bijvoorbeeld een persoon werk heeft in zijn eigen omgeving (ibid.). Dit is weer te herleiden naar het begrip sustainable livelihood. Emotional place attachment gaat over de band tussen een persoon en de omgeving, maar ook om het feit dat een persoon zich identificeert met zijn omgeving (ibid.). Een ontwrichting van place attachment door middel van een aanpassing in de omgeving zorgt voor een periode van stress (Brown & Perkins, 1992). Wanneer een project zorgt voor aanpassingen in de omgeving, kan de stress gezien worden als een sociaal risico, dat kan resulteren in klachten van de bewoners en een verlaging van de Social License to Operate.

Wetende dat social impact wordt opgevat als alles dat gelinkt is aan een project dat zorgt voor nadelige gevolgen of zorgen voor de betrokkenen, kan er gesteld worden dat bijna alles een potentiële social impact is, omdat er bijna altijd door iemand wel waarde aan wordt gehecht (Vanclay, 2015). Een ruimtelijke impact kan op deze manier ook worden gezien als een sociale

impact, omdat mensen waarde hechten aan de omgeving van het project (place attachment) en omdat mensen mogelijk afhankelijk zijn van die omgeving voor hun livelihoods (ibid.). Effecten op de gezondheid en het welzijn van mensen zijn sociale effecten, maar ook het verlies van bijvoorbeeld cultuurerfgoed, leefomgeving en biodiversiteit kunnen sociale effecten hebben, omdat ze gewaardeerd worden door mensen (ibid.). Dit betekent dus dat een sociaal effect een erg breed concept is dat invulling krijgt door wat mensen waarderen in hun leefomgeving. Hierdoor moet er bij een Social Impact Assessment altijd aandacht worden besteed aan alles dat relevant is voor de mensen en de manier waarop ze leven (ibid.). Vaak worden er bij grote projecten Impact and Benefits Agreements gemaakt om te achterhalen welke kwaliteiten door de bewoners het hoogst worden gewaardeerd en om er afspraken over te maken.

De grootste kans die het project biedt is het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. Ruimtelijke kwaliteit is belangrijk voor de bewoners, want een prettige ruimtelijke omgeving kan een positieve invloed hebben op de bewoners van dat gebied, zoals sociale en psychologische voordelen, wat zorgt voor een betere gezondheid (Demuzere et al., 2014). De ruimtelijke kwaliteit kan verdeeld worden in de objectieve en de subjectieve component. Voor de Social Impact Assessment is de subjectieve component het belangrijkste, want dit gaat over de waarde die de bewoners aan de omgeving geven en kan dus gezien worden als het sociale aspect van de ruimtelijke kwaliteit.

Een hulpmiddel voor een beleidsmaker om al deze kansen en risico's inzichtelijk te krijgen is een Impact and Benefits Agreement. Een Impact and Benefits Agreement kan onderdeel zijn van een Social Impact Assessment. Impact and Benefits Agreements zijn onderhandelde overeenkomsten tussen projectontwikkelaars en de getroffen bevolking (Vanclay, 2015). Deze overeenkomsten bevatten vaak uitspraken over hoe de effecten van een project worden aangepakt, de beloofde voordelen van het project en de bestuurlijke processen met betrekking tot het project (ibid.). Met andere woorden: een Impact and Benefits Agreement bespreekt de sociale risico's en de effecten op de sustainable livelihood, maar ook de kansen. Bij een Impact and Benefits Agreement worden afspreken gemaakt die leiden tot shared values.

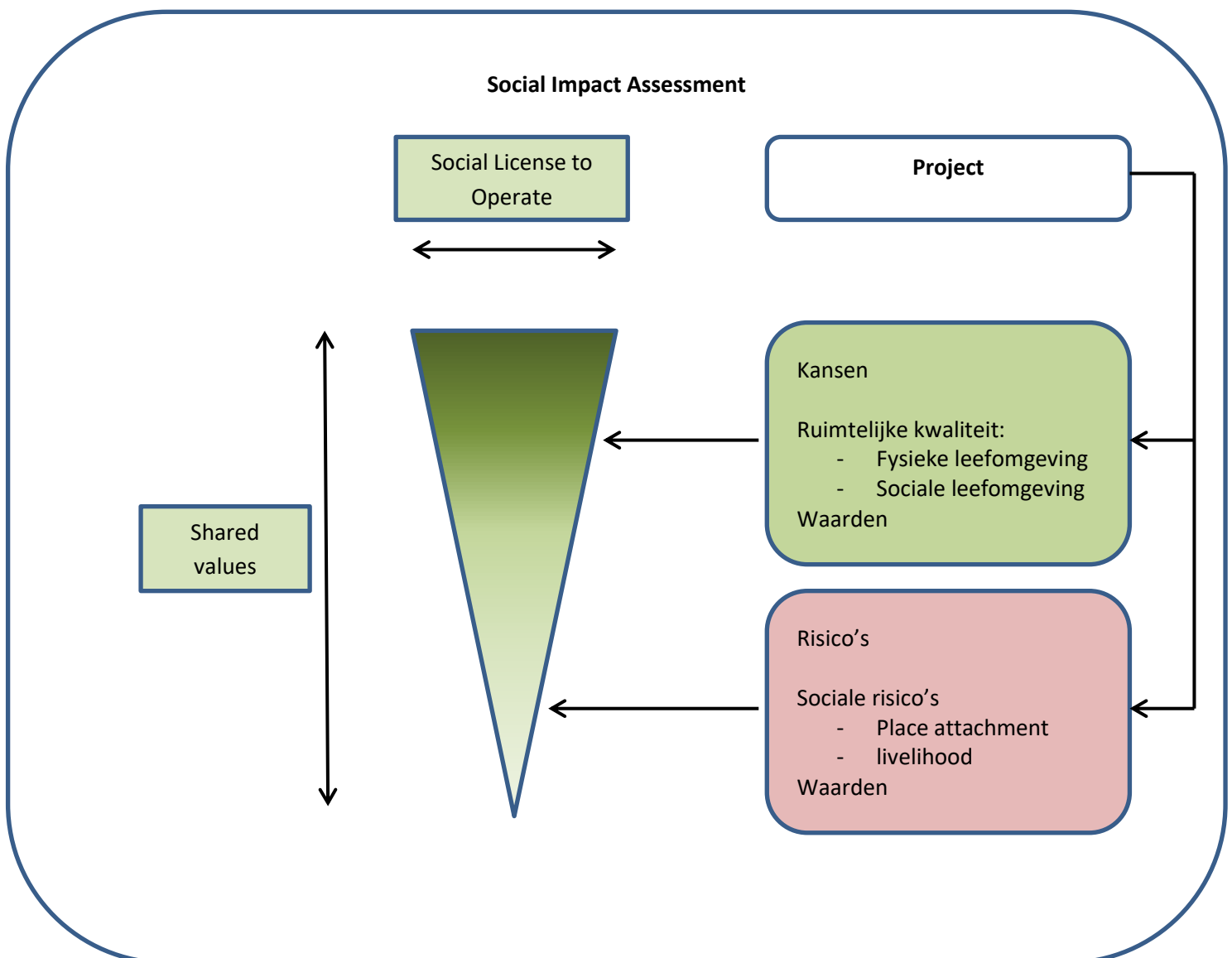
2.4 Social License to Operate

Een *Social License to Operate* gaat over de mate van acceptatie en goedkeuring van een beleid op de acties van een overheid onder de betrokkenen en wordt beïnvloed door shared values (Vanclay, 2015). Volgens Thomson & Boutilier (2011) gaat de Social License to Operate over het maatschappelijke draagvlak van een project dat wordt uitgevoerd door een bedrijf of een overheid. Vanclay (2015) stelt dat het doorvoeren van beleid zonder de acceptatie van betrokkenen zal leiden tot opstand en sociale risico's, wat voor financiële tegenslagen zal zorgen. Ook volgens Prno & Slocombe (2012) is het nodig om een Social License to Operate te krijgen, zodat dure conflicten met de lokale gemeenschap, als gevolg van sociale risico's, vermeden kunnen worden. Volgens Nelsen (2006) kan een Social License to Operate gedefinieerd worden als een groep concepten en hulpmiddelen die de realiteit laten zien aan de beleidsmakers. Een Social License to Operate is een hulpmiddel om toerekenbaarheid, geloofwaardigheid en flexibiliteit voor alle partijen te creëren (ibid.). Een lage Social License to Operate zal in de meeste gevallen dus zorgen voor Non Technical Risks of Social Risks en dit resulteert vaak in financiële risico's

2.4 Conceptueel model

Het conceptueel toont de opbouw van het onderzoek. In dit onderzoek wordt door middel van een Social Impact assessment gekeken naar de kadeverhoging aan het Reitdiep in Groningen in combinatie met het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. Een Social Impact Assessment onderzoekt hoe de bewoners tegen een project aankijken, maar ook welke risico's zij verwachten. Naast de kadeverhoging gaat de gemeente Groningen de ruimtelijke kwaliteit op en rondom de kaden verbeteren en dat biedt kansen voor de bewoners. ook wordt er naar het project gekeken vanuit het oogpunt van de overheden om zo te onderzoeken welke shared values er bestaan tussen de overheden en de bewoners. De shared values zullen aangeven in welke mate er een Social License to Operate aanwezig is. in de figuur in te zien dat kansen en risico's invloed hebben op de grootte van de shared values, en dat een hogere mate van shared values zorgt voor een bredere Social License to Operate.

Figuur 2.1: Conceptueel model

Hoofdstuk 3: Methodologie

In dit hoofdstuk wordt besproken hoe de data is vergaard en geanalyseerd. Daarnaast wordt er gereflecteerd op de kwaliteit van de data. Er is gebruik gemaakt van drie onderzoeksmethoden, dus er is sprake van triangulation.

Triangulation is de combinatie van ten minste twee of meer methodologische benaderingen of gegevensbronnen (Thurmond, 2001). Het doel van het gebruik van Triangulation is het verlagen, ontkennen en tegenwicht bieden aan de gebreken van een enkele strategie, waardoor de resultaten van een onderzoek beter te interpreteren zijn (ibid.). Ook Jick (1979) stelt dat Triangulation gaat over de combinatie van verschillende methoden om één onderwerp te onderzoeken. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van drie methodologische benaderingen, namelijk de documentenanalyse, een interview en een enquête.

3.1 Stap 1: Documentenanalyse

Het eerste deel van dit onderzoek is er op gericht om inzicht te krijgen in de realisatie van de kadeverhoging aan het Reitdiep binnen de gemeentegrenzen van Groningen en hoe grote stakeholders zoals de gemeente Groningen en het Waterschap Noorderzijlvest dit voor zich zien. Het gaat er hierbij om hoe de ruimtelijke inrichting van de kaden en de omgeving verandert naar aanleiding van de kadeverhoging. Om een goed beeld te krijgen van de kadeverhoging zijn beleidsdocumenten en de sites van de gemeente Groningen en het Waterschap Noorderzijlvest geanalyseerd. Het doel van de analyse van de beleidsdocumenten is om zoveel mogelijk informatie te vergaren over de geplande kadeverhoging. Omdat op voorhand nog niet precies duidelijk waar naar gezocht moet worden in de beleidsdocumenten zijn er op voorhand geen concrete codes geformuleerd. Ondanks het feit dat er geen concrete codes bestonden, wist de onderzoeker dat er gelet moest worden op woorden die betrekking hebben met ruimtelijke aanpassingen van een project. Voorbeelden van deze woorden zijn 'ruimtelijke kwaliteit', 'kadeverhoging' en 'ruimtelijke ingreep'. In de tabel hieronder staan de gebruikte documenten weergegeven.

Naam document	Auteur	Aantal pagina's	Bron
Maatregelenstudie droge voeten 2050	Waterschap Noorderzijlvest	50	Website Noorderzijlvest
Zeespiegelstijging, getijverandering en deltaveiligheid	Ministerie van verkeer en waterstaat (Dillingh & Heinen)	23	Vliz.be
Inspectieplan waterkeringen	Waterschap Noorderzijlvest	32	Website Noorderzijlvest
Samenvatting milieurapport strategische milieubeoordeling	Provincie Groningen	10	Website provincie Groningen
Peilbesluit Reitdiep	Waterschap Noorderzijlvest	40	Website Noorderzijlvest

Tabel 3.1: Documentenanalyse

3.2 Stap 2: Interview

Bij kwalitatief onderzoek is het doel om een onderwerp te verkennen en inzichtelijk te maken (Reulink & Lindeman, 2005). Er is gekozen voor diepte interviews, omdat er kwalitatieve gegevens verzameld moeten worden, zoals informatie over de ruimtelijke aspecten van de kaden en het effect hiervan op omwonenden uit het oogpunt van de geïnterviewde. Voor het vergaren van kwalitatieve gegevens ligt het voor de hand om een kwalitatieve onderzoeksmethode te gebruiken (Reulink & Lindeman, 2005). Nog een reden om voor kwalitatief onderzoek te kiezen, is het feit dat er over het onderwerp van de interviews nog weinig informatie beschikbaar is (ibid.).

Het interview diende voornamelijk om te onderzoeken in hoeverre de kadeverhoging volgens het Waterschap Noorderzijvest invloed zal hebben op de omwonenden. Daarnaast is er tijdens het interview aandacht besteed aan de verwachte ruimtelijke aanpassingen van het gebied rondom de kaden. Na het afronden van het interview en de analyses van de beleidsdocumenten bestond er dus meer duidelijkheid over het gewenste toekomstbeeld van de kaden aan het Reitdiep en de verwachte invloed hiervan op aanwonenden en de verwachte kansen vanuit het oogpunt van het Waterschap Noorderzijvest.

Het interview heeft plaatsgevonden in het hoofdkantoor van het Waterschap Noorderzijvest met een medewerker van de afdeling 'omgevingsmanaging' van het Waterschap Noorderzijvest op dinsdag 3 mei. Er is gebruik gemaakt van een semigestructureerd interview. Een voordeel van deze semigestructureerde vorm van interviewen is dat de geïnterviewde erg flexibel kan zijn in de antwoorden die gegeven worden (Longhurst, 2010). Bij een semigestructureerd interview zijn er vragen geformuleerd, maar staat de volgorde van deze vragen nog niet vast (de Pelsmacker & van Kenhove, 2006). Er is voor deze structuur gekozen, omdat het de gelegenheid biedt om naast de geformuleerde vragen verder in te gaan op onderwerpen waar de onderzoeker van tevoren geen rekening mee had gehouden, maar die wel relevant kunnen zijn voor het onderzoek.

Bij het coderen van het getranscribeerde interview zijn de volgende codes gebruikt: kadeverhoging (aanvulling op de documentenanalyse), waarden, risico's & problemen en kansen. De codes waarden, risico's & problemen en kansen kunnen verdeeld worden in twee delen: overheden en bewoners. Deze codes zijn gekozen, omdat zij inzicht geven in belangrijkste onderdelen van deelvraag 3. Deze codes fungeerden tevens als opbouw van het interview (bijlage 11).

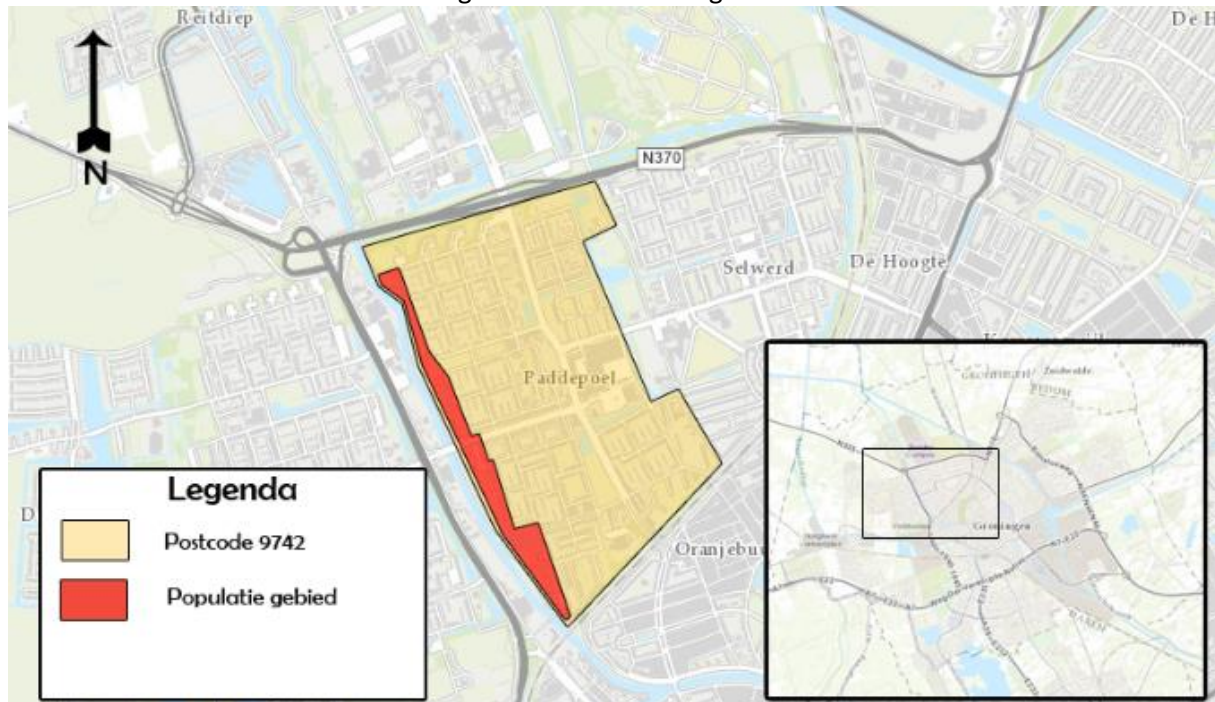
3.3 Stap 3: Enquêtes

Kwantitatief onderzoek in de vorm van enquêtes heeft als doel om variabelen te identificeren, kwantificeren en de data te vereenvoudigen (Borkan et al., 2007). Voor het onderzoeken van de bevolking is gekozen voor een enquête, omdat het de kans biedt om in een relatief kort tijdsbestek een grote groep respondenten te bereiken (Muijs, 2010). Ook is het garanderen van anonimiteit relatief makkelijk bij het gebruik van enquêtes, wat kan zorgen voor meer respons (ibid.). Het is een goede manier om meningen en gevoelens van een grote groep mensen te peilen en te generaliseren (ibid.).

Met behulp van de enquête (Bijlage 10) is onderzocht hoe de bewoners tegenover de kadeverhoging staan. Ook is er onderzocht welke risico's, problemen en kansen zij zien met betrekking tot de kadeverhoging. De enquête is 'face to face' afgenomen in het postcode gebied 9742 in de periode van 16 tot 23 mei, 2016. In dit gebied zijn de bewoners geënquêteerd die aan het Reitdiep wonen, omdat zij het meest zullen meekrijgen van de kadeverhoging. Er is gekozen voor het 'face to face' afnemen van de enquêtes, omdat deze mondelinge manier het hoogste respons oplevert (Zuidgeest et al., 2008). Daarnaast heeft 'face to face' het voordeel dat de onderzoeker kan zien hoe de

respondenten reageren op bepaalde informatie en vragen, dit is belangrijk in dit onderzoek, omdat de meeste respondenten nog niet bekend waren met het project. Bij alle adressen is aangebeld en de adressen waarvan de bewoner niet thuis was, is het adres opgeschreven om op een later tijdstip terug te komen. Er is een respons gehaald van 55 uit een populatie van ongeveer 400 adressen, wat betekent dat er een respons van 13,75 procent is gehaald. In figuur 3.1 hieronder is het onderzoeksgebied weergegeven.

Figuur 3.1: onderzoeksgebied

Figuur 3.1: onderzoeksgebied

Arcgis Online (2016)

In de enquête is geprobeerd om de verschillende beïnvloedende factoren van de shared values te onderzoeken. Het begrip place attachment is onderzocht door de respondenten te vragen naar de mate van verbondenheid die zij voelen met de leefomgeving. De meningen over de fysieke en sociale woonomgeving zijn onderzocht met behulp van verschillende vragen over de veiligheidsperceptie en verschillende soorten ruimtelijke kwaliteit in de woonomgeving. Daarnaast is de respondenten gevraagd om verschillende soorten ruimtelijke kwaliteit te waarderen op een schaal van 1 tot 5 om te onderzoeken welke ruimtelijke aspecten in het gebied intact moeten blijven en welke ruimtelijke aspecten verbeterd moeten worden. De sociale risico's zijn onderzocht door de respondenten te vragen voor welke veranderingen als gevolg van het project zij het bangst zijn. Door alle informatie die met behulp van de enquête is verzameld te combineren, kon er een beeld geschetst worden van de shared values.

Voor het analyseren van de kwantitatieve data is het programma SPSS (Statistical Package for Social Sciences) Statistics versie 23 gebruikt. Om een overzicht te krijgen van de aard van de respondenten en om een overzicht te geven van de antwoorden van de respondenten op de verschillende variabelen zijn de frequenties uitgerekend. Om onderlinge verbanden te berekenen tussen de variabelen is de 'Spearman Correlation' toets gebruikt. Deze toets kan verbanden berekenen tussen ordinale variabelen. Met de 'Spearman Correlation' toets is getoetst of het veiligheidsgevoel op het gebied van waterveiligheid van de respondenten effect heeft op de acceptatie van het project. Ook is er met behulp van de 'Spearman Correlation' toets onderzocht of de respondenten de overlast van de realisatie van het project meer zullen tolereren als zij het project accepteren en is er onderzocht welke ruimtelijke kwaliteiten elkaar versterken in het oog van de respondenten. Om tijdens het

onderzoek snel overzicht te krijgen over de verdeling van de cases over bepaalde variabelen is gebruik gemaakt van histogrammen. Verder is er gebruik gemaakt van de 'Paired Sample T-test' om gemiddelde van de variabelen over de acceptatie van het project en de waardering van het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit te onderzoeken naar significante verschillen. Het aantal cases ligt boven de 50, waardoor de variabelen niet normaal verdeeld hoeven te zijn. Daarnaast corrigeert de Spearman Correlation toets voor een te klein aantal cases. Hieronder in tabel 3.2 een overzicht van gebruikte functies uit SPSS Statistics.

Toets	Reden	Stappen
Frequencies	Overzicht van de variabelen, gemiddelden	Analyze>frequencies
Spearman	Verband tussen variabelen uitrekenen	Analyze>correlate>bivariate>variabelen invullen>Spearman
Histogram	Visueel overzicht van variabelen	Analyze>frequencies>gewenste variabele invoeren>graphs>histogram
Paired Sample T-test	Gemiddelden vergelijken	Analyze>compare means>Paired Sample T-test

Tabel 3.2: gebruikte functies uit SPSS Statistics

3.4 Ethiek

Bij het interview over dit onderwerp hoeft de onderzoeker niet veel rekening te houden met ethische vraagstukken, omdat het voor het Waterschap geen emotioneel beladen onderwerp is. Wel moet er met zorg worden omgegaan met de vertrouwelijke informatie en contactinformatie die de geïnterviewde geeft. Ook is het belangrijk om een oprechte, geïnteresseerde en proactieve houding aan te nemen tijdens het interview, zodat de respondent het gevoel krijgt dat de onderzoeker waardering heeft voor de respondent. Verder heeft de onderzoeker toestemming gevraagd voor het opnemen van het interview en de respondent had het recht om antwoorden te allen tijde te veranderen. Tenslotte is verzekerd dat de anonimiteit van de respondent niet in het geding zal komen.

Het belangrijkste aspect met betrekking tot de enquêtes was dat de informatie anoniem is en de gegevens niet aan derden wordt verstrekt. Daarnaast is er voor gezorgd dat de vragen niet sturend zijn, zodat de respondent niet werd aangestuurd om een bepaald antwoord te geven. Verder zijn de antwoordmogelijkheden bij de persoonlijke informatie (zoals leeftijd) zo geformuleerd dat het niet confronterend is voor de respondent.

Hoofdstuk 4: Social Impact Assessment kadeverhoging Reitdiep

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de documentenanalyse, het interview en de enquête beschreven, geanalyseerd en gelinkt aan de literatuur.

4.1 Context

4.1.1 De kadeverhoging en ruimtelijke aanpassingen

Kaden moeten hoog water keren. Om dat te kunnen doen, moeten ze een bepaalde hoogte en breedte hebben (Waterschap Hunze en Aa's, 2012). Uitgangspunt is het waterpeil van de boezem bij extreem zware weersomstandigheden (het Maatgevend Boezempeil); dan moeten de kaden nog juist het water keren (ibid.). Daarbij moet rekening worden gehouden met de wind, die immers ook nog eens voor flinke golven kan zorgen (ibid.).

Bij de Kadeverhoging aan het Reitdiep in Groningen wordt de provinciale veiligheidsnorm voor waterkeringen aangehouden (Waterschap Noorderzijlvest, 2014). Deze hoogte is gebaseerd op verschillende aspecten die hieronder staan opgesomd (ibid.):

- de maatgevend boezemwaterstand: de waterstand die hoort bij een maatgevende situatie
- statistische onzekerheid
- de waakhoogte
- lokale windopzet
- de overhoogte: de extra hoogte om inklinking en zetting van de grond op te vangen
- bereikbaarheid en bereikbaarheid: het begaanbaar houden van de kade

Voor de kaden van het Reitdiep in Groningen wordt gewerkt met de 'no-regret' maatregelen, wat inhoudt dat de waakhoogte voor 50 centimeter geldt voor onverharde kaden en 30 centimeter voor de verharde kaden (ibid.).

Het Waterschap Noorderzijlvest stelt dat de verbreding van de kaden nog niet bekend is. De kaden worden langs de veiligheidsnormen van de provincie gelegd en die uitkomsten in combinatie met de terrein inventarisatie moet uitwijzen in welke mate de kaden verbreed moeten worden. De terrein inventarisatie is nodig om te bekijken wat er in de grond zit dat de waterkering kan verzwakken of de bouw kan hinderen. Dit zorgt ervoor dat de verbreding van de kaden per plek erg kan verschillen. Voor de verdere invulling van de kaden wordt er samengewerkt met de gemeente Groningen. De insteek van de gemeente is om de ruimtelijke kwaliteit op de kaden te verbeteren (Gesprek met de gemeente, plaatsgevonden op 23-02-2016).

"Het moment dat we een beter zicht hebben op de mogelijkheden, dan komt er een soort conceptontwerp. (...) Maar goed, zover zijn we nu nog niet. We zijn nu echt met de bodem inventarisatie bezig en we komen van alles tegen zoals asbest en gigantische fundamente. En wat gaan we daar mee doen? Als je die weg haalt is dat niet bevorderlijk voor de stabiliteit van de kaden. Kortom, het is een complex vraagstuk." (Interview met omgevingsmanaging van het Waterschap Noorderzijlvest, 2016)

Uit de quote van het Waterschap Noorderzijlvest blijkt dat het project zich nog in een vroeg stadium bevindt. Dat houdt in dat er nog geen concrete plannen bestaan over de precieze inrichting van de kaden. Daarnaast kwam uit het interview met het Waterschap naar voren dat de samenwerking met de gemeente Groningen nog niet is begonnen, dus ook over de plannen om de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren was nog niks bekend.

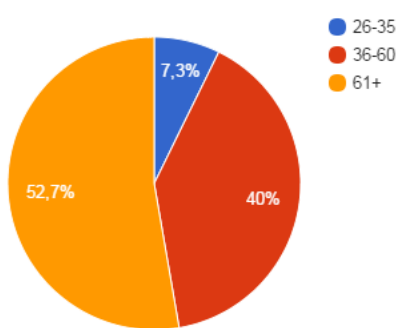
4.1.2 Functies van het gebied

Het onderzoeksgebied ligt in het noordwesten van de stad Groningen (figuur 3.1). Het gebied wordt afgebakend door de Plataanlaan aan de noordkant, de Stadhouderslaan in het zuiden en het Reitdiep aan de westkant. In dit gebied wordt specifiek gekeken naar de woningen die direct aan het Reitdiep liggen. Het gebied heeft, op een basisschool na, een woonfunctie en wordt gebruikt voor recreatie door de groene loop- en fietsroute langs het water.

4.1.3 Overzicht van de respondenten

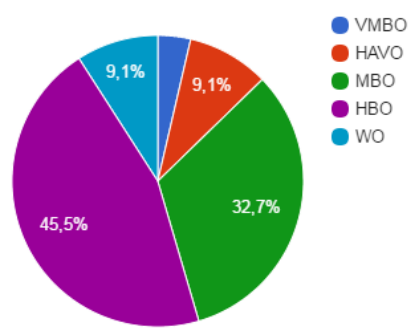
De bewoners aan het Reitdiep waar de kadeverhoging plaats zal vinden, zijn over het algemeen van middelbare of hoge leeftijd. De meest voorkomende opleidingsniveaus zijn HBO en MBO. Het grootste deel van de bewoners woont nog niet erg lang aan het Reitdiep, omdat de meeste woningen in dit gebied recent zijn gebouwd. In de pie charts (figuren 4.1 t/m 4.3) hieronder staat de algemene informatie over de bewoners weergegeven.

leeftijden respondenten

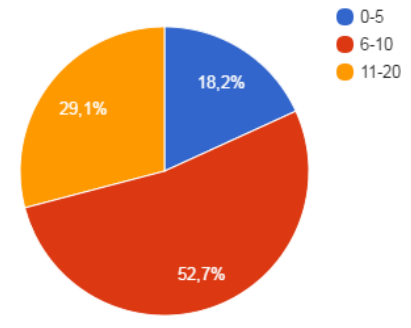
Figuur 4.1

opleidingsniveau respondenten

Figuur 4.2

woonachtig op huidig adres in jaren

Figuur 4.3

Van de bewoners geeft driekwart aan dat zijn verbonden of erg verbonden zijn met hun leefomgeving. Dit kan betekenen dat de place attachment in het gebied erg groot is. De respondenten waarderen een groene omgeving het hoogst als ruimtelijke kwaliteit. Een groene omgeving kan dus een reden zijn voor de hoge place attachment. Volgens Brown & Perkins, 1992 zorgt een ontwrichting van place attachment voor sociale risico's. Het Waterschap kan dus de sociale risico's beperken door de groene omgeving niet aan te tasten.

4.1.4 Waarden

“We streven er in ieder geval naar om in samenwerking dingen te doen. (...) En op dat moment beginnen wij met contact zoeken met de omgeving. Dat is bijvoorbeeld de gemeente, maar ook de bewoners en bedrijven. Dan leggen we uit wat we zoal willen doen en dan geven we aan dat we graag in overleg willen gaan.” (Interview met omgevingsmanaging van het Waterschap Noorderzijlvest, 2016).

Uit de bovenstaande quote blijkt dat het Waterschap graag samen wil werken met andere stakeholders, waaronder de bewoners. Volgens Lowndes et al. (2006) is dit de beste manier om maatschappelijk draagvlak te creëren. Echter, uit de enquête blijkt dat de bewoners tot op heden zeer slecht zijn geïnformeerd over het project: van de 55 respondenten geven 52 aan dat ze niet bekend zijn met het project. Deze lage bekendheid met het project wijst op een slechte communicatie tussen het Waterschap en de bewoners, omdat het project al vast staat. Daarnaast stelde het Waterschap dat er voor het project kadeverhoging Reitdiep geen tijd en budget aanwezig

is voor een impact and benefits agreement, wat kan wijzen op een slechte communicatie en weinig inspraak van de bewoners. Weinig inspraak van de bewoners zorgt voor sociale risico's en een vermindering van het draagvlak (Vanclay, 2015). Uit de enquête blijkt dat inspraak een positief effect heeft op het draagvlak, want toen de respondenten door kregen dat zij door middel van de enquête een soort inspraak kregen in de manier waarop de ruimtelijke kwaliteit aangepast zal worden, werd de opinie tegenover het project positiever.

Het Waterschap geeft aan dat het verbeteren van de waterveiligheid een shared value is, maar op het gebied van waterveiligheid met het oog op het Reitdiep voelt de bevolking zich op het moment van het onderzoek erg veilig: 25,5 procent van de respondenten geeft aan zich veilig te voelen en 74,5 procent geeft aan zich heel veilig te voelen op het gebied van waterveiligheid. Van de respondenten heeft niemand aangegeven zich onveilig te voelen. Ter vergelijking, het veiligheidsgevoel op het gebied van sociale veiligheid scoort aanzienlijk lager. Hier geeft niemand aan zich heel veilig te voelen en geeft 45,5 procent de sociale veiligheid een 3 of lager op een schaal van 1 tot 5, waarbij 1 helemaal niet veilig is en 5 heel veilig. Ook op de vraag of de respondent zich veiliger gaat voelen door de kadeverhoging geeft het merendeel aan dat dit niet het geval is. Er bestaat ook een duidelijk negatief verband tussen het gevoel van veiligheid op het gebied van water en de mate waarin de respondent zich veiliger gaat voelen door de kadeverhoging (Bijlage 1). Dit betekent dat wanneer men zich veiliger voelt op het gebied van waterveiligheid, de verhoging in veiligheidsgevoel door de kadeverhoging kleiner is. Veiligheid lijkt dus geen shared value te zijn, ondanks dat het Waterschap dit wel denkt.

Het is duidelijk dat de bevolking zich niet veiliger gaat voelen door de kadeverhoging, maar wat doet dit met de acceptatie van het project? Uit de enquête blijkt dat er geen verband is tussen een veiliger gevoel door kadeverhoging en de mate waarin de respondenten het eens zijn met het project, wat betekent dat het feit dat mensen zich niet veiliger gaan voelen door de kadeverhoging geen effect heeft op de mate van acceptatie van het project (Bijlage 2). Hierdoor valt er iets te zeggen over de Social License to Operate, namelijk dat deze in zekere zin al wel aanwezig is, ondanks dat mensen zich er niet veiliger door gaan voelen. De respondenten zeggen het project te accepteren, omdat ze het eens zijn met het feit dat de provincie de veiligheidsstandaard heeft verscherpt. Het gegeven dat veiligheid geen shared value is, lijkt geen effect te hebben op het draagvlak.

In de besproken literatuur wordt gesteld dat een goede communicatie een positief effect heeft op het draagvlak van een project. Opvallend is dat, ondanks dat het grootste deel van de bewoners niet bekend is met het project, meer dan de helft van de respondenten (56,4 procent) het 'eens' of 'helemaal eens' is met de kadeverhoging, 30,9 procent neutraal is en dat slechts 12,7 procent het er niet mee eens is. De respondenten die het er niet mee eens zijn, vinden dat het niet nodig is om de waterveiligheid op te waarderen. Daarnaast blijkt uit de enquête dat een groot vertrouwen in de deelnemende overheden (in dit geval het Waterschap Noorderzijlvest) een positief effect heeft op de acceptatie van het project (Bijlage 3). Een groter vertrouwen in de overheden lijkt te zorgen voor een groter draagvlak van projecten.

4.2 Risico's

4.2.1 Perceptie van het Waterschap

De ervaring van het Waterschap Noorderzijlvest leert dat mensen het niet leuk vinden om overlast te hebben en dus vooral opkijken tegen de bouw van een project. Het hangt wel af van de mate waarin dit gebeurt en de manier waarop het draagvlak is ontwikkeld. Ook stelt het Waterschap dat de meeste bewoners een dergelijke ingreep achteraf vaak wel goed vinden en dat de weerstand vooral in het begin van het project zit.

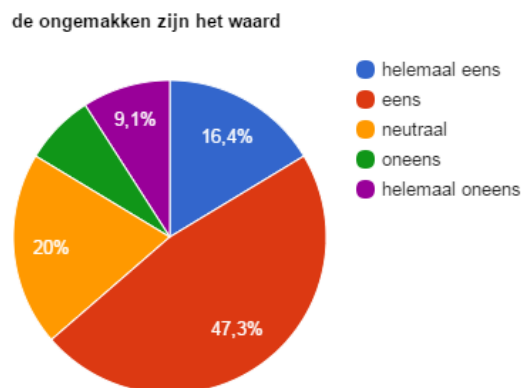
“Ten aanzien van vergunningen en procedures kunnen bewoners klagen. Dit soort dingen vertragen een project natuurlijk enorm en dat drukt op het budget.” (Interview met omgevingsmanagement van het Waterschap Noorderzijlvest, 2016)

Uit de bovenstaande quote van het Waterschap blijkt dat zij financiële risico's als gevolg van klachten als een grote belemmering zien. Dit is te herleiden naar de theorie van Vanclay (2015) waar in staat dat sociale risico's zullen resulteren in financiële tegenslagen.

Specifieke problemen die worden verwacht zijn horizonvervuiling en het aantasten van monumentale kaden. De ophoging van de kaden kan er volgens het Waterschap net voor zorgen dat bepaalde bewoners het water vanuit hun woning niet meer kunnen zien. Ook zijn er delen van de kade die monumentaal zijn en dus voor veel weerstand kan gaan zorgen bij de realisatie van de kadeverhoging. Verder wordt er verwacht dat er bij dit project niet veel negatieve gevolgen zal hebben wat kan leiden tot negatieve reacties vanuit de bevolking, omdat het project de veiligheid van de bewoners verhoogd en de ruimtelijke kwaliteit verbeterd zal worden. Het Waterschap verwacht dus dat er een hoge Social License to Operate is.

4.2.2 Perceptie van de bewoners

In tegenstelling tot het Waterschap, denken de bewoners bij risico's vooral aan aanpassingen aan hun leefomgeving. Dit betekent dat er op het gebied van risico's weinig shared values lijken te zijn, wat volgens Vanclay (2015) zorgt voor een lagere Social License to Operate. De aanpassingen in de leefomgeving zijn verdeeld in twee categorieën: aanpassingen tijdens de aanleg (Bijlage 4) en definitieve aanpassingen (Bijlage 5). Opvallend is dat, ondanks het ogenschijnlijke gebrek van shared values op het gebied van risico's, er draagvlak lijkt te zijn voor de ongemakken die tijdens de realisatie van de kadeverhoging kunnen voorkomen (figuur 4.4).

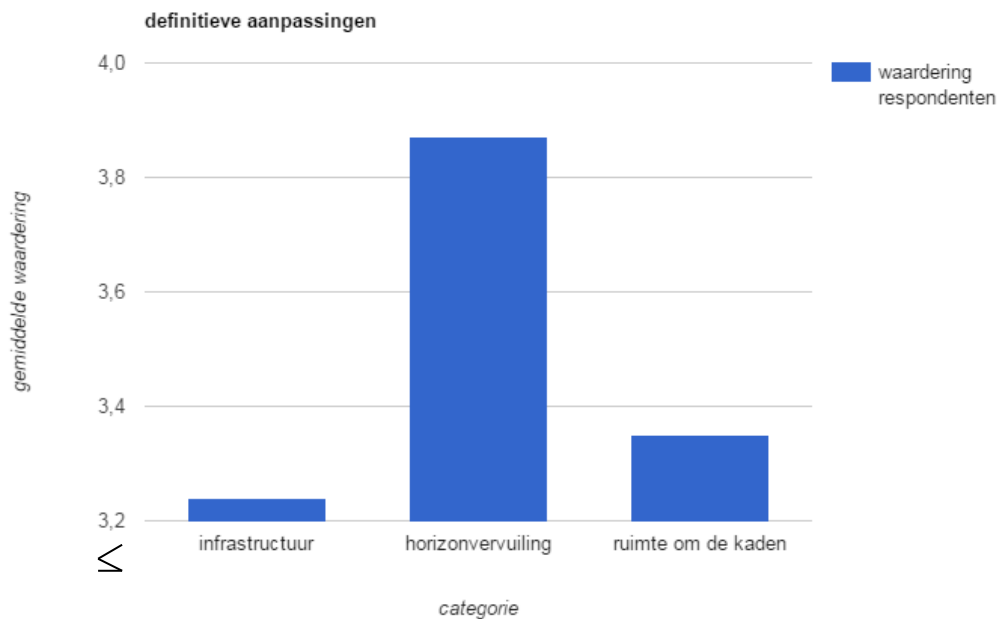

Figuur 4.4

De bewoners geven aan dat zij de aanpassingen in de leefomgeving tijdens de realisatie van de kadeverhoging zullen tolereren, omdat zij het eens zijn met het project. Dit blijkt ook uit de enquête, want er is een positief verband te zien tussen de mate waarin de respondent het eens is met de kadeverhoging en de mate waarin de respondent de ongemakken tolereert (Bijlage 6). Voor een overheid betekent dit dat een goede communicatie met de bewoners zorgt voor minder sociale risico's. Dit komt, omdat goed geïnformeerde burgers een project over het algemeen sneller zullen accepteren en burgers die een project accepteren zullen een groter draagvlak vormen.

Naast de aanpassingen in de leefomgeving tijdens de realisatie van de kadeverhoging zijn de definitieve aanpassingen erg van belang. Uit de enquête blijkt dat horizonvervuiling significant de hoogste gemiddelde negatieve waardering krijgt van de bewoners (figuur 4.5). Met deze informatie

kan het Waterschap de shared values verhogen, waaronder de Social License to Operate groter zal worden.

Figuur 4.5

4.3 Sociale waarden en Kansen

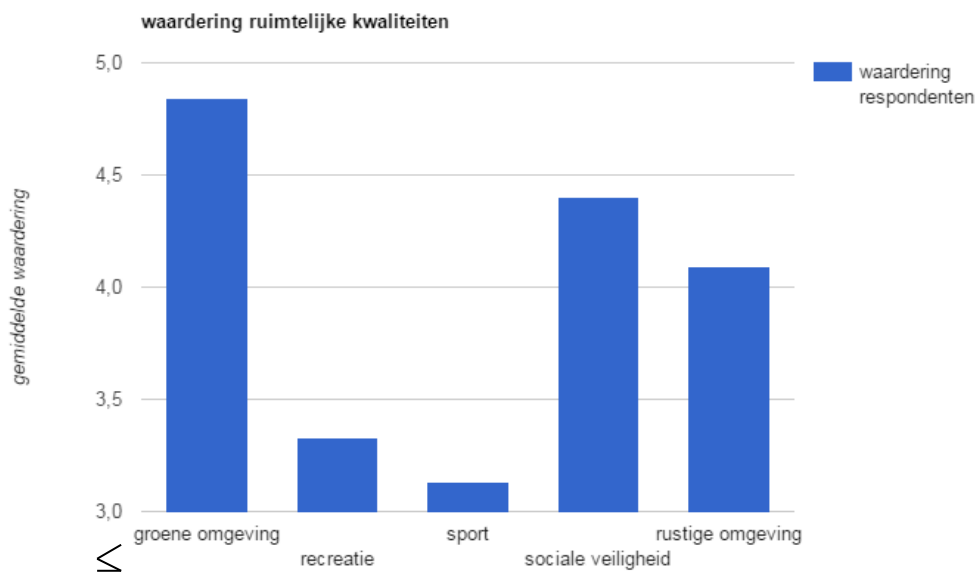
Volgens het Waterschap Noorderzijlvest zijn er kansen om de omgeving voor de bewoners te verbeteren.

“De mensen worden in ieder geval in de gelegenheid gesteld om hun wensen kenbaar te maken waar we iets mee kunnen doen. We kunnen natuurlijk niet alle wensen honoreren, want we hebben een beperkt budget en het is geen keiharde eis. Wij willen wel onderzoeken of er dingen mogelijk zijn.” (Interview met omgevingsmanaging van het Waterschap Noorderzijlvest, 2016)

Uit de quote van het Waterschap blijkt dat ze bereid zijn om de bewoners hun wensen duidelijk te laten maken en om te onderzoeken welke wensen uitvoerbaar zijn. Volgens de theorie van Lowndes et al. (2006) is dit een goede manier op de Social License to Operate te verhogen. Het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit is, in tegenstelling tot de risico's, een shared value. Dit blijkt uit het gegeven uit de enquête dat het merendeel van de bewoners positief is over de samenwerking van het Waterschap met de gemeente Groningen om de ruimtelijke kwaliteit in het gebied te verbeteren. Ook blijkt er uit de enquête dat de kadeverhoging in combinatie met het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit hoger wordt gewaardeerd dan alleen de kadeverhoging (Bijlage 7). Deze resultaten geven aan dat er shared values bestaan op het gebied van kansen in de ruimtelijke kwaliteit tussen het Waterschap en de bewoners en dat zorgt mogelijk voor een grotere Social License to Operate.

Om de Social License to Operate nog groter te maken, is het Waterschap bereid om te luisteren naar de wensen van de bewoners. Uit de enquête blijkt dat de bewoners een groene omgeving het belangrijkste vinden (figuur 4.6 & bijlage 8). Verder laten de gegevens uit de enquête zien dat er een positief verband bestaat tussen de drie hoogste waarderingen, namelijk een groene omgeving, sociale veiligheid en een rustige omgeving (Bijlage 9). Uit bijlage 8 blijkt dat alle mensen een groene

omgeving belangrijk vinden. Het positieve verband tussen de drie kwaliteiten betekent dat de bewoners die een groene omgeving hoog waarderen de sociale veiligheid en een rustige omgeving ook belangrijk vinden. Door deze informatie te combineren met het gegeven dat alle respondenten een groene omgeving hoog waarden, valt er te concluderen dat de Waterschap en de gemeente Groningen de shared values kunnen vergroten door te investeren in een groene omgeving, de sociale veiligheid en een rustige omgeving. Hierdoor zal ook de Social License to Operate groter worden. Daarnaast blijkt uit paragraaf 4.1.3 dat het niet aanpassen of verbeteren dan de groene omgeving de sociale risico's zal beperken, omdat het een ontwrichting van place attachment tegenhoudt.

Figuur 4.6

4.4 Social License to Operate

Volgens de gebruikte literatuur (Vanclay, 2015; Thomson & Boutilier 2011; Prno & Slocombe 2012; Nelsen, 2006) is een Social License to Operate de mate van acceptatie en goedkeuring van een project: het gaat over het maatschappelijk draagvlak. De Social License to Operate wordt gebaseerd op de shared values van de bevolking en de overheden. Een tekort aan Social License to Operate zal zorgen voor een opstand van de bevolking met als gevolg sociale risico's. Het Waterschap stelt, net als Vanclay, 2015, dat sociale risico's resulteren in financiële risico's voor de overheden (Interview met omgevingsmanaging van het Waterschap Noorderzijlvest, 2016).

De verwachting van het Waterschap Noorderzijlvest is dat er reeds een Social License to Operate aanwezig is en dit blijkt ook uit de enquête. Echter, om de kans op opstand van de bevolking en sociale risico's te beperken, is het verstandig om het draagvlak verder te vergroten door het creëren van shared values. Shared values kunnen verkregen worden door inspraak voor de bewoners te creëren door middel van een Impact and Benefits Agreement, waarin afspraken worden gemaakt over hoe het project effect gaat hebben op de leefomgeving (Vanclay, 2015). Dit zijn onder andere sociale risico's, de manier van leven (levelihood) en het behouden van place attachment.

De belangrijkste shared value die aanwezig is, is het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit, want zowel de bewoners als de deelnemende overheden zijn het eens dat de kadeverhoging een goede kans biedt om de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren. Door de wensen van de bewoners op het gebied van de ruimtelijke kwaliteit te honoreren, zal de Social License to Operate mogelijk groeien. Op het gebied van de verwachte risico's en veiligheid bestaan minder shared values. De bewoners

zullen zich niet veiliger gaan voelen door de kadeverhoging, maar accepteren het project wel. De risico's kunnen een probleem gaan vormen, want waar het Waterschap vooral de risico's voor zichzelf en het project ziet, zien de bewoners alleen de risico's voor hun leefomgeving. Er zijn shared values aanwezig op het gebied van ruimtelijke kwaliteit die zorgen voor een Social License to Operate, maar het draagvlak kan vergroot worden, omdat er weinig shared values bestaan op het gebied van de verwachte risico's. Van de twee beïnvloedende factoren van de shared values, namelijk kansen en risico's, is er dus een die hoog scoort (kansen) en een die minder hoog scoort (risico's). het Waterschap zal dus meer aandacht aan de risico's kunnen besteden om mogelijk meer shared values te creëren, wat volgens Vanclay (2015) mogelijk zorgt voor een grotere Social License to Operate.

Hoofdstuk 5: Meer draagvlak door kennis

5.1 Toevoeging aan het theoretisch debat

Uit de theorie blijkt dat een Social Impact Assessment een hulpmiddel is bij het uitvoeren van een project door te onderzoeken aan welke effecten een gebied onderhevig zal zijn naar aanleiding van een project en om deze effecten zo goed mogelijk te managen. Al deze effecten, ofwel sociale risico's, hebben invloed op de Social License to Operate. Voorbeelden van sociale risico's zijn een ontwrichting van place attachment en een verandering in de liveliheid van een gemeenschap. De Social License to Operate kan vergroot worden door de sociale risico's te verkleinen door middel van het creëren van shared values. Shared values kunnen gecreëerd worden door impact and benefits agreements, waar alle belanghebbenden met elkaar afspraken kunnen maken, zodat de sociale risico's afnemen en de Social License to Operate zal groeien. In andere woorden: door meer kennis te hebben van de wensen en angsten van de bewoners kunnen shared values met minder moeite worden gecreëerd, wat mogelijk zorgt voor een grotere Social License to Operate. Daarnaast is gebleken dat het vergroten van de inspraak van de bewoners ook een positief effect heeft op de Social License to Operate, want toen de respondenten door kregen dat zij door middel van de enquête 'inspraak' kregen in hoe de ruimtelijke kwaliteit verbeterd zou moeten worden, werd de algemene opinie tegenover het project positiever. Er kan gesteld worden dat communicatie door middel van een Impact and Benefits Agreement de basis is voor shared values en daarom ook voor de Social License to Operate. Een hoge Social License to Operate is positief voor de bewoners, omdat zij dan weinig ongemak zullen ervaren van het project of er beter van worden. Voor de overheden is een hoge Social License to Operate voordelig, omdat het zorgt voor minder sociale risico's en dus voor minder geld- en tijd verspilling.

Daarnaast is gebleken dat een project dat een adaptatiebeleid doorvoert door de bewoners wordt geaccepteerd, omdat ze het goed vinden dat de provincie zich actief bezig houdt met de veiligheidsnormen. Ondanks de acceptatie van het adaptatiebeleid geven de respondenten aan dat ze zich er niet veiliger door gaan voelen. Adaptatiebeleid wordt sneller geaccepteerd wanneer het wordt gecombineerd met het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. Dit is voordelig voor de overheden, want een hogere acceptatie zorgt voor minder sociale risico's en dat zorgt er voor dat er minder tijd- en geldverspilling plaatsvindt. Tenslotte, een Social Impact Assessment lijkt een geschikt hulpmiddel bij het realiseren van een project dat adaptatiebeleid en ruimtelijke kwaliteit met elkaar combineert.

5.2 Resultaten in het kader van de theorie

Vanclay (2015) stelt dat er bij grote projecten vaak te weinig focus ligt bij sociale risico's. Bij de kadeverhoging lijkt dit ook het geval te zijn, omdat het Waterschap zegt dat ze geen sociale risico's verwachten en dat er geen ruimte is voor een Impact and Benefits Agreement door een gebrek aan tijd en geld. De slechte communicatie kan negatieve gevolgen hebben voor het project, want door het ontbreken van een Impacts and Benefits Agreement is er weinig sprake van inspraak van de bewoners, iets wat er belangrijk is volgens Lowndes et al. (2006). Een Social Impact Assessment zorgt volgens Esteves et al. (2012) dat negatieve gevolgen van een project worden vermeden en dat het positieve gevolgen voortbrengt. Ook het onderzoek blijkt dat meer kennis over de wensen van de bevolking door middel van een Social Impact Assessment zorgt voor minder sociale risico's en voor meer kansen voor een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. Becker (2001) zegt dat een Social Impact Assessment toekomstige risico's van een project bekend maakt. In dit onderzoek zijn de verwachte risico's vanuit de oogpunten van het Waterschap en de bewoners bekend geworden. Een Social Impact Assessment is een voorspellend mechanisme en een hulpmiddel voor goed beleid (Vanclay, 2015). In dit onderzoek kwamen shared values naar voren, maar ook misten er shared values. Met die informatie kan het Waterschap beter beleid voeren door meer shared values te creëren door meer aandacht te schenken aan de factoren die weinig shared values creëren, zoals de verwachte risico's. Ook kan de informatie gebruikt worden om de factoren die reeds shared values hebben, zoals de fysieke leefomgeving, te verbeteren volgens de wensen van de bewoners. Volgens van Buuren et al. (2010) raken watermanagement en ruimtelijke kwaliteit steeds meer met elkaar verweven en dat blijkt ook uit het feit dat twee overheden gaan samenwerken om adaptatiebeleid te combineren met het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. Van Veelen (2012) zegt dat het combineren van watermanagement met ruimtelijk kwaliteit een complex probleem is, maar als er gebruik wordt gemaakt van een Social Impact Assessment kan een dergelijk project mogelijk zonder veel sociale risico's verlopen. Tot slot klopt de uitspraak van het Waterschap met de theorie van Prno & Slocombe (2012) over de sociale risico's in het onderzoek, namelijk dat sociale risico's door een lage Social License to Operate resulteren in financiële risico's en tijdsverlies.

5.3 Aanbevelingen aan de overheden

Het doel is om een zo groot mogelijke Social License to Operate te creëren, omdat dit volgens de theorie mogelijk zal zorgen voor minder sociale risico's die het Waterschap tijd en geld zullen kosten. Er is reeds een Social License to Operate aanwezig, maar door deze te vergroten, wordt de kans op sociale risico's kleiner. Het advies aan de overheden luidt dan ook om meer shared values te creëren en om inspraak van de bewoners te garanderen om zo de Social License to Operate te vergroten. Uit dit onderzoek werd duidelijk dat de bewoners bijvoorbeeld een groene omgeving en sociale veiligheid erg belangrijk vinden en door aan te geven dat dit verbeterd gaan worden kunnen er shared values ontstaan, maar er zullen meer shared values nodig zijn. De beste manier waarop dit te bewerkstelligen is door een Impact and Benefits Agreement, iets waar nu geen tijd en geld voor is volgens het Waterschap. Door afspraken te maken over bijvoorbeeld de verwachte problemen, risico's en de gewenste verbeteringen van de ruimtelijke kwaliteit worden shared values gecreëerd. Er valt te concluderen dat een goede communicatie en inspraak van de bewoners de basis is voor shared values en dus voor de Social License to Operate, dus de aanbeveling aan het Waterschap luidt om in een vroeger stadium van het project te communiceren met de bewoners. Hierdoor zullen de bewoners minder ongemak ervaren van het project en zullen de overheden minder tijd en geld verliezen, omdat er minder sociale risico's aanwezig zijn. De reden dat het Waterschap geen Impact and Benefits Agreement houdt, is een gebrek aan tijd en geld, maar zonder deze afspraken zullen er meer sociale risico's ontstaan die zullen zorgen voor nog meer geld- en tijdsverlies. Tenslotte, gebleken is dat het vertrouwen van de bewoners in de lokale overheden van invloed is op het maatschappelijke draagvlak van projecten en dus ook op de kans op financiële risico's voor de overheden. Aangezien het vertrouwen in de overheden niet optimaal is lijkt het project

kadeverhoging in combinatie met het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit een goede mogelijkheid om dat vertrouwen te laten groeien om in de toekomst een groter draagvlak te hebben.

5.4 Beperkingen en aanbevelingen voor toekomstig onderzoek

De eerste beperking van het onderzoek is dat er een te lage respons is gehaald. Van de ongeveer 400 adressen is een respons gehaald van 55. Dit is een percentage van 13,75 procent, terwijl een respons van 20 procent vereist is. Daarnaast had een tweede interview met de gemeente Groningen een beter beeld gegeven van het oogpunt van de overheden, maar omdat het project zich in een te vroeg stadium bevond is er voor gekozen om dit interview achterwege te laten. Tenslotte, doordat het project zich in een vroeg stadium bevindt, was er weinig informatie bekend over de verwachte ruimtelijke inrichting van de kaden na afronding van het project.

Voor toekomstig onderzoek is het interessant om te onderzoeken wat voordeliger is voor een overheid: besparen op de Social Impact Assessment en de Impact and Benefits Agreement met het risico op een lage Social License to Operate en veel sociale risico's en alle gevolgen daarvan, of de Social Impact Assessment en de Impact and Benefits Agreement zo goed mogelijk uitvoeren, zodat er weinig tot geen sociale risico's ontstaan.

Referentielijst

Altman, Irwin & S. M. Low. (2012). *Place attachment*. Vol. 12. Springer Science & Business Media.

Becker, H. A. (2001). "Social impact assessment." *European Journal of Operational Research* 128.2: 311-321.

Borkan, J. M., Goldman, R. & Culhane-Pera, K. A. (2007). *12 Multimethodonderzoek*. In *Kwalitatief onderzoek* (pp. 139-150). Bohn Stafleu van Loghum.

Buuren, M.W., Edelenbos, J., Klijn, E.H. & Verkerk, J. (2010). *Gebiedsontwikkeling in woelig water: over water governance bewegend tussen adaptief waterbeheer en ruimtelijke besluitvorming*. Boom Lemma uitgevers.

Chambers, R. (1995). *Poverty and Livelihoods: Whose Reality Counts?* University of Sussex, Institute of Development Studies.

De Nijl Architecten (2000). via: <http://denijl.nl/project/paddepoel/> (geraadpleegd op 20-5-2016)

Demuzere, M., Orru, K., Heidrich, O., Olazabal, E., Geneletti, D., Orru, H., Bhave, A. G., Mittal, N., Feliu, E. & Faehnle, M. (2014). *Mitigating and adapting to climate change: Multi-functional and multi-scale assessment of green urban infrastructure*. *Journal of Environmental Management*. 146 (1), 107-115.

Difflingh, D. & Heinen, P.F. (1994). *getijverandering en deltaveiligheid*.

Eeckhoutte van, W. (1999). *Socialezekerheidsrecht 1999-2000*. Kluwer, Antwerpen, 1999, 387

Esteves, A. M., Franks, D., & Vanclay, F. (2012). *Social impact assessment: the state of the art. Impact Assessment and Project Appraisal*. 30(1), 34-42.

Haan de, L.J. (2000). *Globalization, localization and sustainable livelihood*. *Sociologia Ruralis*, 40(3), 339-365.

Hidalgo, M. C. & Hernandez, B. (2001). Place attachment: Conceptual and empirical questions. *Journal of environmental psychology*, 21(3), 273-281.

Hilster, J. D. (2007). *De totstandkoming van de reputatie van een projectorganisatie*.

Hooimeier, P., Kroon, H. & Luttk, J (2001). *Kwaliteit in meervoud*. Gouda: Habiforum. 11-36.

Hoppe, T., Bueren, V.E. & Sanders, M.P.T. (2013). *Inleiding: aandacht voor sturingsvraagstukken rond energie en klimaat*. *Bestuurswetenschappen*, 67(1), 19-22.

Hummon, D. M. (1992). *Community attachment*. Springer US. 253-278

Janssen-Jansen, L.B., Klijn, E.H. & Opdam, P. (2009). *Ruimtelijke kwaliteit in gebiedsontwikkeling*. Habiforum.

Jick, T. D. (1979). *Mixing qualitative and quantitative methods: Triangulation in action*. *Administrative science quarterly*, 602-611.

- Kezel de, E.N.F.M. (2013). *Asbest, gezondheid en veiligheid: een rechtsvergelijkende analyse van de ontwikkelingen in het aansprakelijkheidsrecht naar aanleiding van de asbestkwestie*.
- Longhurst, R. (2010). *Semi-structured interviews and focus groups*. In: Clifford, N., French, S. & Valentine, G. Key methods in geography. 2nd ed. London: SAGE Publications Ltd. 103-116.
- Lowndes, V., Pratchett, L., & Stoker, G. (2006). *LOCAL POLITICAL PARTICIPATION: THE IMPACT OF RULES-IN-USE*. Public administration, 84(3), 539-561.
- Muijs, D. (2010). *Doing quantitative research in education with SPSS*. Sage.
- Nelsen, J. L. "Social license to operate." (2006): 161-162.
- Nijhuis, S. & Pouderoijen, M.T., (2013). *De polderkaart van Nederland: een instrument voor de ontwikkeling van het laagland*. Bulletin KNOB: Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond, 112 (3), 2013.
- Pelsmacker, de P. & Kenhove, van P. (2006). *Marktonderzoek. Methoden en toepassingen*. Amsterdam: Uitgeverij Pearson.
- Planbureau voor de Leefomgeving. (2012). *Effecten rond waterveiligheid, -beschikbaarheid en -kwaliteit*. In: Ligtvoet, W Effecten van klimaatverandering in Nederland: 2012. Den Haag: PBL. 44-64.
- Planbureau voor de Leefomgeving. (2012). *Hoe verandert het klimaat in Nederland*. In: Ligtvoet, W Effecten van klimaatverandering in Nederland: 2012. Den Haag: PBL. 20-44.
- Prno, J. & Slocombe, D.S. (2012). *Exploring the origins of 'social license to operate' in the mining sector: Perspectives from governance and sustainability theories*. Resources Policy, 37(3), pp.346-357.
- Reulink, N., & Lindeman, L. (2005). *Kwalitatief onderzoek*. Participerende observatie, interviewen.
- Scoones, I. (1998). Sustainable rural livelihoods: a framework for analysis.
- Shumaker, S. A. & Taylor, R. B. (1983). *Toward a clarification of people-place relationships: A model of attachment to place*. Environmental psychology: Directions and perspectives, 219-251.
- Thomson, I. & Boutilier, R. G. (2011). *Social license to operate*. In P.Darling (Ed.), SME Mining Engineering Handbook, 1779-1796.
- Thurmond, V. A. (2001). *The point of triangulation*. Journal of nursing scholarship, 33(3), 253-258.
- Vanclay, F., Esteves, A. M., Aucamp, I. & Franks, D. M. (2015). *Social Impact Assessment: Guidance for assessing and managing the social impacts of projects*.
- Vaske, J. J. & Kobrin, K. C. (2001). *Place attachment and environmentally responsible behavior*. The Journal of Environmental Education, 32(4), 16-21.
- Veelen van, P.C. (2012). *Meer kennis nodig over koppeling van wateropgaven en ruimtelijke ontwikkelingen*.

Waterschap Hunze en Aa's. (2012). Masterplan kaden. Via :
<http://www.hunzeenaas.nl/about/bestuur/vergaderingen/AB/Documents/2014-03-19/08.1%20Rapportage%20Masterplan%20Kaden.pdf> (geraadpleegd op 10-5-2016)

Waterschap Noorderzijlvest. (2012). *Maatregelenstudie droge voeten 2050*. Via:
www.noorderzijlvest.nl (geraadpleegd op 10-5-2016)

Waterschap Noorderzijlvest. (2014). *Maatregelenstudie droge voeten 2050*. Via:
www.noorderzijlvest.nl (geraadpleegd op 10-5-2016)

Willows RI & Connell RK (2003) *Climate adaptation: risk, uncertainty and decision making*. UKCIP Technical Report. UKCIP, Oxford

Zuidgeest, M., de Boer, D., Hendriks, M., & Rademakers, J. (2008). *Verskillende dataverzamelingmethoden in CQI onderzoek: een overzicht van de respons en representativiteit van respondenten*. TSG, 86(8), 455-462.

Bijlagen

Tabellen uit SPSS

Bijlage 1: negatief verband tussen veiligheidsgevoel waterveiligheid en een veiliger gevoel door de kadeverhoging.

		Veiligheidsgevoel waterveiligheid	Veiliger gevoel door kadeverhoging
Veiligheidsgevoel waterveiligheid	Correlatie	1	-0,489
	Significantie		0,000
	N	55	55

Bijlage 2: geen verband tussen de mate waarin de respondent het eens is met de kadeverhoging en de mate waarin de respondent zich veiliger gaat voelen door de kadeverhoging.

		De mate waarin de respondent het eens is met het project	Veiliger gevoel door kadeverhoging
De mate waarin de respondent het eens is met het project	correlatie	1	0,154
	significantie	-	0,262
	N	55	55

Bijlage 3: Positief verband tussen de mate waarin de respondent het eens is met het project en het vertrouwen van de respondent in de deelnemende overheden.

		De mate waarin de respondent het eens is met het project	Vertrouwen in de overheden
De mate waarin de respondent het eens is met het project	Correlatie	1	0,349
	Significantie	-	0,009
	N	55	55

Bijlage 4: mate van overlast tijdens de realisatie

categorieën	Helemaal niet erg	Niet erg	Neutraal	Erg	Heel erg	totaal
Bouwverkeer	1 (1,8%)	21 (38,2%)	18 (32,7%)	15 (27,3%)	0 (0%)	55 (100%)
Geluidsoverlast	1 (1,8%)	10 (18,2%)	10 (18,2%)	21 (38,2%)	13 (23,6%)	55 (100%)
Aangepaste infrastructuur	1 (1,8%)	32 (58,2%)	15 (27,3%)	7 (12,7%)	0 (0%)	55 (100%)
Slecht geïnformeerd worden	1 (1,8%)	1 (1,8%)	0 (0%)	16 (29,1%)	37 (67,3)	55 (100%)

Bijlage 5: mate van overlast van definitieve aanpassingen

	Helemaal niet erg	Niet erg	Neutraal	Erg	Heel erg	totaal	Gemiddelden Schaal 1-5
Definitieve aanpassingen in de infrastructuur	1 (1,8%)	17 (30,9%)	12 (21,8%)	18 (32,7%)	7 (12,7%)	55 (100%)	3,24
Horizonvervuiling	3 (5,5%)	7 (12,7%)	7 (12,7%)	15 (27,3%)	23 (41,8%)	55 (100%)	3,87
Minder ruimte door kadeverbreiding	1 (1,8%)	11 (20%)	13 (23,6%)	28 (50,9%)	2 (3,6%)	55 (100%)	3,35

Bijlage 6: Positief verband tussen de mate waarin de respondent het eens is met de kadeverhoging en de mate waarin de respondent de overlast tolereert.

		De mate waarin de respondent het eens is met het project	De overlast is het waard
De mate waarin de respondent het eens is met het project	Correlatie	1	0,727
	Significantie		0,000
	N	55	55

Bijlage 7: waardering kadeverhoging ten opzichte van waardering kadeverhoging in combinatie met het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit.

	Gemiddelde	N	Standaardafwijking
Waardering kadeverhoging	2,44	55	0,877
Waardering kadeverhoging i.c.m. verbeteren ruimtelijke kwaliteit	2,73	55	0,651

	Gemiddelde	Standaardafwijking	Significantie
Vershil tussen 'waardering kadeverhoging' en 'waardering kadeverhoging i.c.m. verbeteren ruimtelijke kwaliteit'	-0,291	0,854	0,014

Bijlage 8: waardering ruimtelijke kwaliteit van de respondenten

	Helemaal niet belangrijk	Niet belangrijk	Neutraal	Belangrijk	Heel belangrijk	Totaal	Gemiddelde Schaal 1-5
Groene omgeving	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	9 (16,4%)	46 (83,6%)	55 (100%)	4,84
Recreatie	8 (14,5%)	8 (14,5%)	10 (18,2%)	16 (29,1%)	13 (23,6%)	55 (100%)	3,33
Sport	4 (7,3%)	17 (30,9%)	11 (20%)	14 (25,5%)	9 (16,4%)	55 (100%)	3,13
Sociale veiligheid	1 (1,8%)	0 (0%)	4 (7,3%)	21 (38,2%)	29 (52,7%)	55 (100%)	4,40
Rustige omgeving	1 (1,8%)	2 (3,6%)	13 (23,6%)	14 (25,5%)	25 (45,5%)	55 (100%)	4,09

Bijlage 9: een positief verband tussen een groene omgeving, sociale veiligheid en een rustige omgeving.

		Groene omgeving	Sociale veiligheid	Rustige omgeving
Groene omgeving	Correlatie	1	0,548	0,322
	Significantie	-	0,000	0,016
	N	55	55	55
Sociale veiligheid	Correlatie	0,548	1	0,320
	Significantie	0,000	-	0,017
	N	55	55	55
Rustige omgeving	Correlatie	0,322	0,320	1
	Significantie	0,016	0,017	-
	N	55	55	55

Bijlage 10: Enquête

Geachte bewoner/ondernemer aan het Reitdiep,

Bij voorbaat dank dat u zich bereid heeft gevonden om mee te werken aan het onderzoek van mijn Bachelor Scriptie. Het hoofddoel van mijn onderzoek is het achterhalen van de risico's en kansen die de aanpassing aan de kaden van het Reitdiep met zich meebrengen en de meningen hierover van de betrokkenen. Aan het eind van mijn onderzoek zou ik graag aanbevelingen willen kunnen geven aan het Waterschap Noorderzijlvest en de gemeente Groningen over hoe zij met de risico's om kunnen gaan en hoe zij de kansen kunnen benutten.

Mijn onderzoek vindt plaats in samenwerking met het Waterschap Noorderzijlvest en de gemeente Groningen. Het invullen van de enquête zal ongeveer 10 minuten in beslag nemen.

Uw gegevens zullen vertrouwelijk en met veel zorgvuldigheid behandeld worden en zullen niet aan derden worden verspreid. De enquête wordt anoniem verwerkt en uw gegevens zullen niet verspreid worden. Wilt u op de hoogte gehouden worden van de resultaten van de enquête, laat dan uw e-mail adres achter bij de laatste vraag van de enquête. Uw e-mail adres wordt niet in verband gebracht met de door u beantwoorde vragen en zal alleen gebruikt worden voor het opsturen van de anonieme resultaten van het onderzoek.

Voor vragen of opmerkingen kunt u contact opnemen met:
Maarten van Sinderen (Bachelor student Technische Planologie)
e-mail: m.j.van.sinderen@student.rug.nl

De scriptie wordt begeleid door Britta Restemeyer
<http://www.rug.nl/staff/b.restemeyer/research>

**university of
 groningen**

Deel 1: Algemene informatie

1. Bent u een bewoner in het gebied rondom het Reitdiep of een ondernemer in het gebied rondom het Reitdiep?
 bewoner
 ondernemer
2. Wat is uw postcode?
[ ][ ][ ][ ] [ ][ ]
3. In welke leeftijdscategorie zit u?
 0 – 25
 26 – 35
 36 – 60
 61 of hoger
4. Wat is uw hoogst genoten opleidingsniveau?
 basisschool
 VMBO
 HAVO
 VWO
 MBO
 HBO
 WO
5. Woont u in een koop- of huurhuis?
 koophuis
 huurhuis
6. Hoe lang woont u op uw huidige adres?
 0 – 5 jaar
 6 – 10 jaar
 11 – 20 jaar
 20 jaar of langer

Deel 2: Waardes

7. Wat is uw motief geweest om te gaan wonen waar u nu woont? (Dus niet de stad Groningen, maar de buurt)
 locatie ten opzichte van werk
 locatie ten opzichte van vrienden en familie
 huisprijs
 omgeving (denk aan een mooie omgeving, faciliteiten in de omgeving)
 anders, namelijk: _____

**rijksuniversiteit
 groningen**

**faculteit ruimtelijke
 wetenschappen**

8. In hoeverre voelt u zich verbonden met uw woonomgeving?
- O erg verbonden
  - O verbonden
  - O neutraal
  - O niet verbonden
  - O helemaal niet verbonden
9. Het Waterschap heeft besloten om de kaden van het Reitdiep te versterken, zodat ze aan de nieuwe veiligheidsnorm voldoen. Dit houdt in dat de kaden op bepaalde plekken worden verhoogd en op andere plekken worden gestabiliseerd. In hoeverre was u bekend met dit besluit van het Waterschap?
- O niet bekend
  - O een beetje bekend
  - O bekend
10. Op een schaal van 1 (helemaal niet veilig) tot 5 (heel veilig), hoe veilig voelt u zich in uw huidige woonomgeving op de volgende gebieden:
- Waterveiligheid door hoge waterstanden van het Reitdiep
- O 1 (helemaal niet veilig)
  - O 2 (niet veilig)
  - O 3 (neutraal)
  - O 4 (veilig)
  - O 5 (heel veilig)
  - O 6 (geen mening)
- Waterveiligheid door andere oorzaken dan hoge waterstanden van het Reitdiep
- O 1 (helemaal niet veilig)
  - O 2 (niet veilig)
  - O 3 (neutraal)
  - O 4 (veilig)
  - O 5 (heel veilig)
  - O 6 (geen mening)
- Sociale veiligheid (donkere paden, weinig verlichting, hangjongeren etc.)
- O 1 (helemaal niet veilig)
  - O 2 (niet veilig)
  - O 3 (neutraal)
  - O 4 (veilig)
  - O 5 (heel veilig)
  - O 6 (geen mening)
11. Zal de versteviging en de ophoging van de kaden aan het Reitdiep u een groter gevoel van veiligheid geven?
- O helemaal mee eens
  - O eens
  - O neutraal
  - O oneens
  - O helemaal oneens
  - O geen mening

12. In hoeverre bent u het eens met het besluit om de kaden van het Reitdiep te verhogen en te stabiliseren?
- helemaal mee eens
  - eens
  - neutraal
  - oneens
  - helemaal oneens
  - geen mening

Deel 3: Problemen en risico's

13. Met de aanleg van grote projecten kunnen bepaalde problemen gepaard gaan met betrekking tot de ruimtelijke aanpassing in de omgeving. Hieronder staan mogelijke problemen genoemd. Geef aan in hoeverre u deze risico's als vervelend zou ervaren, op een schaal van 1 (helemaal niet erg) tot 5 (heel erg). Indien u geen mening heeft, kies 6. De genoemde problemen zijn uit wetenschappelijke literatuur gehaald, wat betekent dat het voorbeelden zijn en dus niet voorspelde problemen van het Project Kadeverhoging Reitdiep.

Bouwverkeer tijdens de bouw

- 1 (helemaal niet erg)
- 2 (niet erg)
- 3 (neutraal)
- 4 (erg)
- 5 (heel erg)
- 6 (geen mening)

Geluidsoverlast tijdens de bouw

- 1 (helemaal niet erg)
- 2 (niet erg)
- 3 (neutraal)
- 4 (erg)
- 5 (heel erg)
- 6 (geen mening)

Aangepaste infrastructuur tijdens de bouw, zoals omleidingen van bepaalde wegen en fietspaden

- 1 (helemaal niet erg)
- 2 (niet erg)
- 3 (neutraal)
- 4 (erg)
- 5 (heel erg)
- 6 (geen mening)

De kans dat er tijdens de aanleg gebruik gemaakt moet worden van uw terrein

- 1 (helemaal niet erg)
- 2 (niet erg)
- 3 (neutraal)
- 4 (erg)
- 5 (heel erg)
- 6 (geen mening)

Slecht geïnformeerd worden over wat er gaat gebeuren en wat dat voor u kan betekenen

- 1 (helemaal niet erg)
- 2 (niet erg)
- 3 (neutraal)
- 4 (erg)
- 5 (heel erg)
- 6 (geen mening)

14. De hierboven genoemde mogelijke ongemakken die gepaard kunnen gaan met de bouw van de kaden zijn het waard om aan de nieuwe veiligheidsnormen te voldoen

- helemaal mee eens
- eens
- neutraal
- oneens
- helemaal oneens
- geen mening

15. Met grote projecten kunnen bepaalde risico's gepaard gaan met betrekking tot de ruimtelijke aanpassing in de omgeving. Hieronder staan mogelijke risico's genoemd. Geef aan in hoeverre u deze risico's als vervelend zou ervaren, op een schaal van 1 (helemaal niet erg) tot 5 (heel erg). De genoemde risico's zijn uit wetenschappelijke literatuur gehaald, wat betekent dat het voorbeelden zijn en dus niet voorspelde risico's van het Project Kadeverhoging Reitdiep.

Definitieve aanpassingen in de infrastructuur, zoals andere routes van wegen of fietspaden

- 1 (helemaal niet erg)
- 2 (niet erg)
- 3 (neutraal)
- 4 (erg)
- 5 (heel erg)
- 6 (geen mening)

Horizonvervuiling (verminderen van het uitzicht) door opgehoogde kaden

- 1 (helemaal niet erg)
- 2 (niet erg)
- 3 (neutraal)
- 4 (erg)
- 5 (heel erg)
- 6 (geen mening)

Aanpassingen in de ruimte door kadeverbreiding, waardoor er minder ruimte overblijft in het gebied (bij het ophogen van een bouwwerk is een verbreding vaak onvermijdelijk)

- 1 (helemaal niet erg)
- 2 (niet erg)
- 3 (neutraal)
- 4 (erg)
- 5 (heel erg)
- 6 (geen mening)

Deel 4: Kansen

De gemeente Groningen werkt samen met het Waterschap Noorderzijlvest, omdat het aanpassen van de kaden de kans biedt om de ruimtelijke kwaliteit van het gebied te verbeteren. Er liggen nog geen concrete plannen over hoe de ruimtelijke kwaliteit verbeterd kan worden, daarom zijn de eerst vragen van deel 4 erg algemeen. De laatste vragen van deel 4 geven u de gelegenheid om aan te geven hoe u vindt dat de ruimtelijke kwaliteit verbeterd kan worden.

16. Hoe staat u tegenover de plannen om de ruimtelijke kwaliteit in het algemeen te verbeteren in uw woonomgeving? Oftewel: kan uw woonomgeving een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit gebruiken?
- erg positief
  - positief
  - neutraal
  - negatief
  - erg negatief
  - geen mening
17. Wordt uw mening over het Project Kadeverhoging Reitdiep positiever als het gecombineerd wordt met de verbetering van uw leefomgeving?
- ja
  - nee
  - geen mening
18. Om aanbevelingen te kunnen doen aan de overheden is het nodig om te weten welke onderdelen van de ruimtelijke kwaliteit verbeterd mogen worden volgens de bewoners van het gebied. Geef hieronder aan hoe u de genoemde kwaliteiten waardeert op de schaal van 1 (helemaal niet belangrijk) tot 5 (heel belangrijk)
- Een groene omgeving
- 1 (helemaal niet belangrijk)
  - 2 (niet belangrijk)
  - 3 (neutraal)
  - 4 (belangrijk)
  - 5 (heel belangrijk)
  - 6 (geen mening)
- Recreatie
- 1 (helemaal niet belangrijk)
  - 2 (niet belangrijk)
  - 3 (neutraal)
  - 4 (belangrijk)
  - 5 (heel belangrijk)

6 (geen mening)

Sportfaciliteiten

- 1 (helemaal niet belangrijk)
- 2 (niet belangrijk)
- 3 (neutraal)
- 4 (belangrijk)
- 5 (heel belangrijk)
- 6 (geen mening)

Sociale veiligheid (door bijvoorbeeld meer verlichting)

- 1 (helemaal niet belangrijk)
- 2 (niet belangrijk)
- 3 (neutraal)
- 4 (belangrijk)
- 5 (heel belangrijk)
- 6 (geen mening)

Rustige omgeving

- 1 (helemaal niet belangrijk)
- 2 (niet belangrijk)
- 3 (neutraal)
- 4 (belangrijk)
- 5 (heel belangrijk)
- 6 (geen mening)

Levendige omgeving

- 1 (helemaal niet belangrijk)
- 2 (niet belangrijk)
- 3 (neutraal)
- 4 (belangrijk)
- 5 (heel belangrijk)
- 6 (geen mening)

Anders, namelijk: _____

- 1 (helemaal niet belangrijk)
- 2 (niet belangrijk)
- 3 (neutraal)
- 4 (belangrijk)
- 5 (heel belangrijk)
- 6 (geen mening)

19. Hoe staat u nu tegenover de geplande aanpassingen (de kadeverhoging gecombineerd met het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit)?

- erg positief
- positief

- neutraal
- negatief
- erg negatief
- geen mening

20. Hoe groot is uw vertrouwen in het Waterschap Noorderzijlvest en de gemeente Groningen dat zij dit project tot een goed eind brengen zonder dat u als bewoners er weinig hinder van heeft

- erg klein
- klein
- neutraal
- groot
- erg groot
- geen mening

21. Mocht u de resultaten van het onderzoek willen ontvangen, dan graag hier uw e-mail adres invullen:

---

22. Eventuele opmerkingen over de enquête:

Bijlage 11: interviewguide

Interviewguide

Hoofd- en deelvragen

Hoe gaat de kadeverhoging van het Reitdiep binnen de gemeentegrenzen van Groningen invloed hebben op de omwonenden en welke kansen biedt deze ingreep?

Wat gaat er precies gebeuren met de kaden van het Reitdiep in Groningen en welke verdere ruimtelijke aanpassingen gaan gepaard met de kadeverhoging?

Om te beginnen wordt er onderzocht hoe de kaden er volgens de stakeholders precies uit gaan zien. Hoe verwachten zij dat de kaden er na de aanpassingen bij zullen liggen? De informatie die bij het beantwoorden van deze deelvraag wordt gewonnen, dient als basis voor de volgende deelvragen. Deze deelvraag wordt beantwoord door middel van een documentenanalyse en een interview met het Waterschap Noorderzijlvest.

Hoe wordt er vanuit de stakeholders gekeken naar de mogelijke gevolgen voor de omwonenden en de aanliggende ondernemers en welke kansen zien zij?

Daarnaast gaat er vanuit het oogpunt van verschillende stakeholders gekeken worden naar de gevolgen van de kadeverhoging plus eventuele verdere aanpassingen aan de ruimtelijke inrichting op de omwonenden. Ook wordt er bij deze deelvraag onderzocht hoe de stakeholders anticiperen op verwachte gevolgen. Het anticiperen van stakeholders is belangrijk in dit onderzoek, omdat het belangrijk kan zijn om de publieke opinie mee te krijgen. Tenslotte wordt er in deze deelvraag aandacht besteed aan de kansen die de kadeverhoging biedt volgens de stakeholder. Deze deelvraag wordt beantwoord met behulp van interviews met het Waterschap Noorderzijlvest.

Hoe denken de omwonenden over de kadeverhoging en de ruimtelijke aanpassingen die daarbij gepaard gaan en welke kansen zien zij?

Ten slotte wordt er onderzocht hoe de omwonenden en zelf tegen de kadeverhoging en de verdere ruimtelijke aanpassingen aan kijken en in hoeverre zij bereid zijn om ermee in te stemmen. Belangrijk voor deze deelvraag is dat er reeds kennis vergaard is over hoe de kadeverhoging er uit gaat zien en welke verdere ruimtelijke ontwikkelingen het met zich mee brengt. Ook zal er bij deze deelvraag worden onderzocht welke kansen de bewoners aan het Reitdiep in Groningen zien bij de kadeverhoging. Deze deelvraag zal beantwoord worden door middel van enquêtes.

Interviewvragen (deelvraag 2)

Het interview met de stakeholder zal verdeeld zijn in drie onderdelen, elk met een ander doeleinde.

Deel 1: aanvulling op de documentenanalyse

In de documentenanalyse wordt geprobeerd erachter te komen wat de stakeholders precies van plan zijn met het oog op de kadeverhoging en welke ruimtelijke aanpassingen er gepland zijn. Waar de vergaarde informatie uit de documentenanalyse te wensen overlaat, moet het interview deze gaten

opvullen. Dit deel van het interview zal erg open zijn, omdat er geen specifieke onderwerpen zijn die de onderzoeker kan aansnijden.

Deel 2: verwachtingen van effecten op de omwonenden en aanliggende ondernemers vanuit het oogpunt van de stakeholders

Dit deel is de kern van de tweede deelvraag en dus van het interview. Hier wordt onderzocht welke positieve en/of negatieve effecten de stakeholders verwachten voor de omwonenden en de aanliggende ondernemers naar aanleiding van de kadeverhoging.

Deel 3: anticipatie op de verwachte effecten

Naar aanleiding van de verwachte effecten op de bewoners is het aannemelijk dat de stakeholders voorbereidingen hebben getroffen. Deze voorbereidingen moeten in dit deel van het interview aan bod komen. Deze informatie kan gebruikt worden in de enquête. Wanneer de geënquêteerden weten welke maatregelen er worden genomen, kan dit hun standpunt beïnvloeden.

Interview deel 1

- Algemene opening: wat is uw functie bij het Project Kadeverhoging Reitdiep?
- Langs het Reitdiep zullen 2 ingrepen gedaan worden, namelijk de ingreep 'ophoging' en de ingreep 'stabiliteit'. Hoe verschillen deze ingrepen van elkaar en hoe zijn die verschillen uiteindelijk te zien?
- Over welke maten gaat de kadeverhoging aan het Reitdiep?
- Welke ruimtelijke aanpassingen zal de verhoging van de kade met zich meebrengen?
- Hoeveel tijd neemt de realisatie van het project in beslag, inclusief alle ruimtelijke ingrepen die gepaard gaan met de verhoging? Hoe heeft dit effect op de omwonenden?
- Welke grote stakeholders zijn er naast de gemeente Groningen en het Waterschap Noorderzijlvest betrokken bij het project Kadeverhoging Reitdiep?
- Wat is het uiteindelijke doel van het project als het gaat om de visualisatie. In andere woorden: hoe komt het er uiteindelijk uit te zien?
- In hoeverre wordt er al samengewerkt met de gemeente Groningen?
- (Aanvullingen?)

Interview deel 2

- Is er nagedacht over de mogelijke gevolgen op de omgeving en zo ja, welke effecten op de omwonenden en aanliggende ondernemers verwacht u naar aanleiding van de ruimtelijke ingrepen aan het Reitdiep?
- Zijn er vanuit de betrokken bewoners en ondernemers reeds reacties bekend op het project Kadeverhoging Reitdiep?

- Wanneer er reeds reacties vanuit de betrokken bewoners en ondernemers bekend zijn, zijn deze veelal positief of negatief?
- Wanneer er reeds reacties vanuit de betrokken bewoners en ondernemers bekend zijn, hoe wordt hier naar gekeken vanuit de stakeholder? Hoe serieus worden ze genomen?
- Verwacht u, als stakeholder, dat de omwonenden en aanliggende ondernemers veelal positief of negatief zullen reageren op het project?
- Is er veel aandacht besteed aan 'social awareness'? met andere woorden: hoe goed zijn de betrokkenen ingelicht over het project?
- Naar aanleiding van de bekendheid van de betrokkenen, hoe is de 'social licence to operate'? Oftewel, in welke mate wordt het project geaccepteerd?
- Welke problemen brengt het project Kadeverhoging Reitdiep nog meer met zich mee?

Interview deel 3

- Impact en benefit agreements zijn afspraken die na onderhandelen tussen de stakeholders en de 'getroffenen' zijn gemaakt. Zijn er afspraken gemaakt met de bewoners van het gebied rondom het Reitdiep? Zo ja, welke afspraken zijn er gemaakt?
- Een non-technical risk (of social risk) is een risico dat gepaard gaat met sociale en politieke kwesties. Vaak worden deze 'niet-technische' risico's over het hoofd gezien bij een project, maar ze kunnen voor veel ongewilde kosten zorgen. Hoe is bij het project Kadeverhoging Reitdiep rekening gehouden met deze 'non-technical risks'?
- Een levenswijze is de manier van leven van personen binnen een gemeenschap. Deze manier van leven kan veranderd worden door fysieke ingrepen in de omgeving van een persoon. Een levenswijze is duurzaam wanneer het bestand is tegen schokken en veranderingen in de omgeving. In hoeverre is rekening gehouden met de duurzame levenswijze van het gebied rondom het Reitdiep?
- Zijn er shared values bekend? Op welk gebied zitten de overheidsinstanties op een lijn met de bewoners?
- Zijn er verder nog risico's bekend bij het uitvoeren van dit project?
- Welke kansen biedt een project als de Kadeverhoging Reitdiep met het oog op de bewoners?

- Algemene afsluiter: heeft u nog opmerkingen of aanvullingen op dit interview? Wat is uw algemene beeld vanditinterview? Wat is volgens u het beste gebied voor het afnemen van enquêtes?

Bijlage 12: transcriptie en codering interview

Transcriptie interview met mw. ***** van het Waterschap Noorderzijlvest, omgevingsmanagement

Door: Maarten van Sinderen

Kleur arcering	code
geel	Ruimtelijke aanpassing (aanvulling documentenanalyse)
Blauw	Waarden
Rood	Risico's en problemen
Groen	Kansen
Paars	stakeholders

Er worden twee verschillende ingrepen gedaan, stabilisatie en verhoging, wat is hiertussen het verschil met betrekking tot de ruimtelijk aanpassing die er voor nodig is? ik kan me voorstellen dat het verhogen van een kade gepaard gaat met een verbreding ervan.

Dat ligt eraan hoe veel die kade omhoog gaat. Die kade wordt getoetst en dan wordt ie naast de normen neergelegd. Die toetsing vindt dan plaats op meerder aspecten. In dit gebied (Reitdiep) vindt die plaats op hoogte en op stabiliteit. Soms is het alleen de hoogte die afgekeurd is en soms is het beide. En dan gaan we kijken hoe we er wat aan kunnen doen. Want stel dat er in de breedte veel moet gebeuren (voor de stabiliteit) dan moet die ruimte er wel voor zijn.

Dus de mate van ophoging en verbreding verschilt dus heel sterk per plek?

Ja, want ze worden dus gemeten en dan langs de normen gelegd en dan kan het maar zo zijn dat die verschillen per plek heel groot zijn.

Er zal in samenwerking met de gemeente geprobeerd worden de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren. Wat gaat er naast de kadeverhoging nog meer veranderen?

We streven er in ieder geval naar om in samenwerking dingen te doen. Die kaden staan onder leiding van het Waterschap, maar de gemeente moet op basis van andere wet- en regelgeving ook wat dingen doen. En daar waar dat nu in de buurt van onze kade is, proberen we samen te werken. De gemeente wil bijvoorbeeld ergens een strandje of zo, dan wordt geprobeerd om daar in samenwerking met elkaar een plan voor te maken. Er ligt nog geen kant en klaar plan op dit moment.

(...)

Bij het Reitdiep zijn we op dit moment druk bezig met een terrein inventarisatie. Daar moeten we goed onderzoeken wat er allemaal in de grond zit en dan ons ontwerp daarmee gaan maken.

En is er al bekend wanneer er begonnen gaat worden met de bouw?

Nee, er is wel bekend dat we 1 januari 2019 klaar moeten zijn. Dan moeten we aan de veiligheidsnorm voldoen. Het moment dat we een beter zicht hebben op de mogelijkheden, dan komt er een soort conceptontwerp. En op dat moment beginnen wij met contact zoeken met de omgeving. Dat is bijvoorbeeld de gemeente, maar ook de bewoners en bedrijven. Dan leggen we uit wat een zoal willen doen en dan geven we aan dat we graag in overleg willen gaan. Maar goed, zover zijn we nu nog niet. We zijn nu echt met de bodem inventarisatie bezig en we komen van alles tegen zoals asbest en gigantische fundamenteën. En wat gaan we daar mee doen? Als je die weg haalt is dat niet bevorderlijk voor de stabiliteit van de kaden. Kortom, het is een complex stukje.

(...)

Is er nagedacht over de gevolgen voor de omgeving? Dus wat gaat er op sociaal gebied voor de bewoners veranderen?

Dat proberen we een beetje inzichtelijk te krijgen. Als we een plan voor ogen hebben, willen we natuurlijk wel weten wat de consequenties daar van zijn. Stel dat we iets aan die kaden moeten doen en we moeten daarvoor bij mensen door de tuinen heen, dan kan je je voorstellen dat die tuinen er na de tijd niet meer zo uitzien zoals het hoort. En dat soort dingen moet je van tevoren weten. En die schade gaan we dan ook herstellen en dat compenseert natuurlijk ook met de mensen. En stel dat we bij het fietspad iets moeten doen, dan moeten we het fietspad afsluiten. Daar moeten we van tevoren goed rekening mee houden en omleidingen regelen. Het komt er eigenlijk op neer dat we de overlast zo min mogelijk willen houden. Helemaal voorkomen kun je het niet, maar we willen er wel veel aandacht aan besteden en compenseren waar nodig.

En zijn er van de bewoners (aan het Reitdiep) al reacties bekend?

Nee, want eigenlijk hebben ze nog heel weinig informatie. We hebben een website en daar zetten we al onze projecten open we hebben een algemeen krantenartikel in de publicatie gedaan. Maar dat is allemaal heel algemeen. En op het moment dat we een iets beter beeld hebben over wanneer we echt aan de slag gaan, dan gaan we alles communiceren. Soms doen we dat in een soort clusters, vaak organiseren we een soort informatiebijeenkomst. En dan laten we zien waarom we dingen doen en hoe we dat bedacht hebben. Dan geven we mensen de gelegenheid om hun reacties te geven. Onze ervaring is dat mensen vaak heel erg specifiek geïnteresseerd zijn in wat het voor hun gaan betekenen. Nou ligt dat ten opzichte van waterkeringen vaak wel iets anders, want dat is ook een stukje veiligheid en daar zijn mensen gevoelig voor. We laten ook kaarten zien waarop mensen ingezoomd kunnen zien wat het dan voor hun gaat betekenen. Zo'n bijeenkomst brengen we dan onder de aandacht door middel van een wijkkrant en via e-mail.

Ik wou vragen hoe deze reacties vanuit de bewoners waren, maar dat is dus nog niet bekend dus ik stel de vraag anders: hoe verwachten jullie dat de reacties van de bewoners op dit project zullen zijn?

Daar kan ik wel iets over zeggen. Onze ervaring is dat mensen het niet leuk vinden om overlast te hebben. Dat is ook een beetje afhankelijk van de mate waarin. Het helpt wel als je het goed regelt, dan wordt het draagvlak een stuk groter.

Ik kan me voorstellen dat de bewoners juist opkijken tegen de bouw, maar dat ze aardig positief opkijken tegen het project zelf. De realisatie van het project zorgt dan dus voor de overlast.

Ja, geluidsoverlast, werkverkeer en zo. Dat realiseren we ons ook en dat proberen we zo goed mogelijk te regelen.

(...)

Mijn volgende vraag zou gaan over 'social awareness', maar ik ben bang dat we daarvoor nog in een te vroeg stadium van het project zitten?

Ja, dat klopt

Ook de 'social license to operate' is dan nog niet aan de orde neem ik aan?

Je bent te vroeg.

Welke problemen verwacht u dat dit project verder met zich mee zal brengen? Gekeken naar het sociale aspect.

Bewoners kunnen natuurlijk bezwaar aantekenen tegen vergunningen. Maar goed, dan zullen ze dat goed moeten volhouden allemaal en de tijd en de zin hebben om daar iets in te doen. Verder kunnen ze heel veel klachten bij ons indienen. Dat proberen we te beperken door iemand aan te wijzen waar de bewoners tijdens de realisatie terecht kunnen met hun vragen en opmerkingen. Ook tijdens de werkzaamheden zelf zijn er mensen die er op toezien op die werkzaamheden en zo'n iemand zal heel goed de mensen met klachten kunnen helpen.

Worden deze klachten dan individueel behandeld? Of worden klachten geclusterd en samen behandeld? Door middel van een bijeenkomst?

Dat ligt eraan. Als er heel veel dezelfde vragen binnen komen, zullen we een brief opstellen met daarin de veel gestelde vragen en de antwoorden erbij, zodat iedereen daar dan kennis van kan nemen. Maar als het hele specifieke vragen zijn, dan zullen we die ook heel specifiek behandelen. Het ligt eraan wat er binnen komt.

Een 'impact and benefits agreement' houdt dat de overheden en de betrokkenen bij elkaar komen om afspraken te maken. Gebeurt dat ook?

In heel veel projecten gebeurt dat wel inderdaad, maar bij dit project is daar niet heel veel ruimte voor. Ook omdat we aan normen moeten voldoen en dan we in 2019 al helemaal klaar moeten zijn. Voor gebieden die bijvoorbeeld opnieuw ingericht moeten worden, daar kunnen je zoiets heel goed voor doen. Ook bij primaire keringen doen we het ook wel. Wat we natuurlijk wel doen is de wensen van mensen inventariseren en de eisen van mensen. Dat is een standaard onderdeel van omgevingsmanagement. Dat betekent natuurlijk niet dat we alle wensen en eisen kunnen honoreren, want we hebben een beperkt budget. En dat is het leuke, als andere stakeholders ook iets willen, zoals de gemeente, kunnen we het samen uitvoeren. Dingen samen uitvoeren is in de regel al goedkoper. Maar stel dat er bijvoorbeeld een fietspad heel slecht is en we moeten toch al met de kade aan de gang en de boel netjes achterlaten, dan kunnen we zo'n fietspad heel mooi meenemen.

Zijn er verder nog risico's die we nog niet behandeld hebben? Die een knelpunt kunnen vormen voor het project.

Ten aanzien van vergunningen en procedures kunnen ze klagen en zo. Dit soort dingen vertragen een project natuurlijk enorm en dat kost allemaal geld.

Is er iets specifiek waarvan wordt verwacht dat de bewoners het er niet mee eens gaan zijn?

Nou, een deel van de kering zou wel eens monumentaal kunnen zijn, die kun je dus niet zomaar aanpakken. Stel dat je er iets ingewikkelds mee wilt doen, wordt dat een stuk lastiger. Dat geldt met name als je dingen gaat afgraven. Dan gaat het niet alleen om de bewoners, maar ook met andere instanties.

Welke stakeholders doen er mee?

Bewoners, belangengroepen, bedrijven, gemeente, waterscha. Stel dat we iets rond het spoor moeten doen, dan is Prorail ook in beeld.

Wordt er in zo'n project ook gekeken naar de sustainable livelihood? Een liveihood is de manier van leven van eengemeenschap, op het moment dat dit duurzaam is, is de gemeenschap bestand tegen klappen en schokken van buitenaf.

De keringen die er liggen, zijn er natuurlijk al heel lang. En vaak realiseren mensen zich niet dat dit keringen zijn die ze moeten beschermen.

Het kan natuurlijk ook positief zijn. Dat de mensen een groter veiligheidsgevoel krijgen, omdat de kaden worden verbeterd en de ruimtelijke kwaliteit verbeterd gaat worden.

Ja, ik zie in ieder geval geen negatieve gevolgen. We hebben ook nog een communicatieafdeling en die is er heel druk mee bezig. Wanneer we iets gaan doen, dan gaan we bijvoorbeeld met school er even kijken. Dat is een stukje bewustwording en we worden wat bekender bij scholen.

Ik kan me voorstellen dat bij een project als dit de bewoners erg opkijken tegen de bouw van het project, maar dat het uiteindelijke resultaat alleen maar positief is, omdat de veiligheid wordt verhoogd. Klopt dit?

Dat klopt, de aanleiding waardoor je een project als dit uitvoert, stelt niemand ter discussie. Nou ja, ik zeg nu wel dat alle mensen het wel prima vinden, maar vaak hebben de mensen wel zo iets van: is dit nou echt nodig? Want ze zijn droog en het water komt echt niet zo hoog zeggen ze dan. En bij sommige mensen die niet zo heel ver van zo'n kering vandaan wonen bijvoorbeeld, nu kijk je er nog een beetje overheen, maar als die straks verhoogd is, kijk je letterlijk en figuurlijk tegen die kering aan. En dan is het draagvlak ook een stuk minder. Dan zeggen de mensen: moet dat nou echt zo hoog, dat loopt wel los allemaal.

Dit speelt natuurlijk in de groene gebieden, niet zozeer in de stad?

Nee precies, in de stad speelt dat absoluut niet. Maar ik zou het zelf ook heel vervelend vinden.

De volgende term: shared values

Gedeelde waarden

Precies, dus waarden zitten de bewoners en de overheden op een lijn wat betreft dit project. Ik kan me bijvoorbeeld voorstellen dat de bewoners, net als de overheden, waarde hechten aan veiligheid.

Veiligheid is een shared value. En wat nog meer...? En misschien een verbetering van de leefomgeving, door de participatie van de gemeente.

En de social license to operate, zou die groter worden wanneer mensen zich bewust zijn van de participatie van de gemeente? Of willen ze zo weinig mogelijk en zo snel mogelijk.

Ik denk dat je dan heel veel vragen krijgt van: waar denk je dan aan met de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. Ik denk dat wanneer het aangepakt gaat worden, dat het altijd wel een verbetering is. en mijn ervaring is dat wanneer het uitgevoerd is dat men het vaak ook wel goed vindt. De weerstand zit voornamelijk is het begin en achteraf zijn ze het vaak snel vergeten en vinden ze het allemaal wel prima. Dat is mijn ervaring.

Wat ik begreep uit de documenten die op internet staan is dat de gemeente ook nog niet echt weet wat ze precies gaan doen om de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren.

Ja precies, ze hebben nog geen heel concreet plan. Alleen in de binnenstad bij de Eeldesluis is al een concreet plan bekend.

Ik wil ook graag in de enquêtes vragen wat de bewoners nou interessant vinden om in hun wijk te hebben. Dus wat missen ze nou?

Ja, dat is inderdaad heel interessant om te horen. De gemeente is ook niet overal eigenaar. Op heel veel plekken wel, maar op de plekken waar bedrijfjes zitten niet.

Iets wat ik vergeten was te vragen in het begin, wat is het verschil tussen de zachte en harde kaden in dit project?

De harde kaden hoeven minder opgehoogd te worden. Harde kaden 30 centimeter en de zachte 50 centimeter ten opzichte van maatgevend water.

Zijn er verder nog risico's bekend?

We doen natuurlijk verschillende risicosessies uit verschillende oogpunten. En dan wordt er meegenomen wat wij verwachten, dus bijvoorbeeld procedures die vertraagd worden als gevolg van bezwaar en beroep. Mensen met veel klachten en zo.

Resulteren de sociale risico's altijd in financiële problemen?

Ja eigenlijk wel, het wordt dan uiteindelijk een financiële kwestie. Het is allemaal op geld terug te voeren.

Welke kansen biedt dit project de omgeving?

De mensen worden in ieder geval in de gelegenheid gesteld om hun wensen kenbaar te maken waar we iets mee kunnen doen. We kunnen natuurlijk niet alle wensen honoreren, want we hebben een beperkt budget en het is geen keiharde eis. Wij willen wel onderzoeken of er dingen mogelijk zijn.

Tot slot, heeft u nog aanvullingen voor een onderzoek als deze?

In denk dat het in ieder geval goed is dat je tijdens je enquête even uitlegt wat de context is. ik denk dat de mensen niet weten wat er speelt. Het is natuurlijk ook absoluut niet zo dat deze mensen in

acuuu gevaar zijn. Soms worden de veiligheidsnormen door de provincie herzien en dan moet het aangepast worden. Die normen komen voort uit de waarde van het gebied dat achter de kering ligt.